

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA ZDRAVOTNICKÝCH STUDIÍ

Antisemitismus ve zdravotnictví a postoj studentů
nelékařských zdravotnických oborů

Bc. Julie Caldová

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2014

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií
Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Julie Caldová**
Osobní číslo: **Z12177**
Studijní program: **N5341 Ošetrovatelství**
Studijní obor: **Ošetrovatelství ve vybraných klinických oborech**
Název tématu: **Antisemitismus ve zdravotnictví a postoj studentů nelékařských zdravotnických oborů**
Zadávací katedra: **Katedra ošetrovatelství**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Studium literatury, sběr informací a popis současného stavu řešené problematiky.
2. Stanovení cílů a metodiky práce.
3. Příprava a realizace výzkumného šetření dle stanovené metodiky.
4. Analýza a interpretace získaných dat.
5. Zhodnocení výsledků práce.

Rozsah grafických prací: dle doporučení vedoucího
Rozsah pracovní zprávy: 50 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury: viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Kateřina Čermáková, DiS.**
Katedra ošetřovatelství

Datum zadání diplomové práce: **1. října 2012**
Termín odevzdání diplomové práce: **5. května 2014**

prof. MUDr. Arnošt Pellant, DrSc.
děkan

L.S.

PhDr. Kateřina Čermáková, DiS.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 18. března 2014

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 5. května 2014

.....

Julie Caldová

Ráda bych poděkovala PhDr. Kateřině Čermákové, Dis. za vedení mé diplomové práce, poskytnutí odborných konzultací, cenných rad a připomínek. Stejně tak můj dík patří všem respondentům a zástupcům škol, kteří se podíleli na získání dat empirické části výzkumu.

Anotace

Diplomová práce je zaměřena na problematiku antisemitismu, holokaustu a multikulturního ošetrovatelství se zaměřením na judaismus. Cílem bylo zmapovat znalosti, osobní postoje a názory respondentů – budoucích zdravotnických pracovníků v těchto oblastech. Empirická část práce probíhala na středních, vyšších a vysokých školách, kde se vzdělávají budoucí zdravotničtí asistenti a všeobecné sestry. Celkem se podařilo získat respondenty v jedenácti ze čtrnácti krajů. V teoretické části jsme stručně popsaly problematiku antisemitismu, holokaustu, judaismu a multikulturní péče.

Klíčová slova

Antisemitismus, holokaust, judaismus, multikulturní ošetrovatelství.

Title

Antisemitism in healthcare and attitude of students of other health professions.

Annotation

This diploma thesis is focused on the issue of anti-Semitism, the Holocaust and multicultural nursing with a focus on Judaism. The aim was to explore the knowledge, attitudes and opinions of respondents - the future of health workers in these areas. The research took place at secondary schools, colleges and universities, where are educated future medical assistants and nurses. Total we managed to get respondents in eleven of the fourteen regions. In the theoretical part, we concisely described the issue of anti-Semitism, Holocaust, Judaism and multicultural care.

Key words

Antisemitism, holocaust, judaism, multicultural care.

Obsah

1	Úvod	11
	TEORETICKÁ ČÁST	11
2	Antisemitismus a holokaust	11
2.1	Antisemitismus.....	11
2.1.1	Charakteristika	11
2.1.2	Historie	12
2.1.3	Současnost	14
2.2	Holokaust	15
2.2.1	Charakteristika	15
2.2.2	Norimberské zákony	16
2.2.3	Křišťálová noc.....	16
2.2.4	Současnost	16
2.2.5	Popírání holokaustu	17
2.2.6	Přeživší holokaustu.....	18
3	Judaismus.....	19
3.1	Historie.....	19
3.2	Základní pojmy a tradice judaismu	21
3.2.1	Kdo je Žid.....	21
3.2.2	Tóra	22
3.2.3	Rabín	23
3.3	Rituály	23
3.3.1	Modlitby.....	23
3.3.2	Bar micva.....	24
3.3.3	Bat micva.....	24
3.3.4	Mikve.....	24
3.3.5	Synagoga	24
3.3.6	Nejvýznamnější svátky	26
4	Specifika ošetrovatelské péče o pacienta židovského vyznání	28
4.1	Stravování.....	28
4.2	Náboženské rituály.....	29
4.2.1	Obřizka	29
4.2.2	Narození, umírání a smrt.....	29
4.3	Specifika lékařské péče	31

5	System vzdělávání multikulturního ošetrovatelství.....	31
5.1	Multikulturní vzdělávání na střední zdravotnické škole	31
5.2	Multikulturní vzdělávání na vyšší zdravotnické škole	32
5.3	Multikulturní vzdělávání na vysokých zdravotnických školách.....	32
6	Publikace a učebnice vhodné pro výuku.....	33
	EMPIRICKÁ ČÁST	36
7	Metodika práce	36
7.1	Cíle kvantitativního výzkumu	36
7.2	Výzkumné otázky kvantitativního výzkumu.....	36
7.3	Hypotézy kvantitativního výzkumu.....	36
8	Metodika a harmonogram kvantitativního výzkumu.....	37
8.1	Charakteristika sledovaného vzorku kvantitativního výzkumu	38
9	Vyhodnocení výzkumu	39
9.1	Vyhodnocení hypotéz	65
9.1.1	Hypotéza č. 1.....	65
9.1.2	Hypotéza č.2.....	66
10	Diskuze	67
10.1	Výzkumná otázka č. 1.....	67
10.2	Výzkumná otázka č. 2.....	71
10.3	Výzkumná otázka č. 3.....	72
11	Závěr.....	74
11.1	Další výzkumná zjištění	75
11.2	Doporučení pro praxi, vize do budoucnosti.....	76
12	Použitá literatura.....	78
13	Přílohy	81

Seznam tabulek

Tab. č. 1: Zastoupení pohlaví ve výzkumu	39
Tab. č. 2: Typ vzdělávací instituce, kterou respondenti navštěvují	39
Tab. č. 3: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 1	40
Tab. č. 4: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 1 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	40
Tab. č. 5: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 2	41
Tab. č. 6: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 2 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	41
Tab. č. 7: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 3	42
Tab. č. 8: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 3 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	42
Tab. č. 9: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 4	43
Tab. č. 10: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 4 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	43
Tab. č. 11: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 5	43
Tab. č. 12: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 5 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	44
Tab. č. 13: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 6	44
Tab. č. 14: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 6 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	45
Tab. č. 15: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 7	45
Tab. č. 16: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 7 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	46
Tab. č. 17: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 8	46
Tab. č. 18: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 9	47
Tab. č. 19: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 9 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	47
Tab. č. 20: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 10	48
Tab. č. 21: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 9 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	48
Tab. č. 22: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 11	49

Tab. č. 23: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 11 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	49
Tab. č. 24: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 12	50
Tab. č. 25: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 12 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	50
Tab. č. 26: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 13	50
Tab. č. 27: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 13 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	51
Tab. č. 28: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 15	51
Tab. č. 29: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 15 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	52
Tab. č. 30: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 16	52
Tab. č. 31: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 16 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	53
Tab. č. 32: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 17	53
Tab. č. 33: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 17 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	54
Tab. č. 34: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 18	54
Tab. č. 35: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 18 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	55
Tab. č. 36: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 19	55
Tab. č. 37: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 19 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	56
Tab. č. 38: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 20	56
Tab. č. 39: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 20 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	57
Tab. č. 40: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 21	57
Tab. č. 41: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 21 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	58
Tab. č. 42: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 22	58
Tab. č. 43: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 22 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	59
Tab. č. 44: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 23	59

Tab. č. 45: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 23 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	60
Tab. č. 46: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 24	60
Tab. č. 47: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 24 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	61
Tab. č. 48: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 25	61
Tab. č. 49: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 25 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	62
Tab. č. 50: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 26	62
Tab. č. 51: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 27 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	63
Tab. č. 52: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 27	63
Tab. č. 53: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 27 dle typu navštěvované vzdělávací instituce	64
Tab. č. 54: Statistické testování hypotézy č. 1	65
Tab. č. 55: Statistické testování hypotézy č. 2	66
Tab. č. 56: Znalosti studentů týkající se antisemitismu	67
Tab. č. 57: Znalosti studentů týkající se tradic a zvyků judaismu	68
Tab. č. 58: Znalosti studentů týkající se holokaustu a 2. světové války	68
Tab. č. 59: Porovnání vědomostí o antisemitismu mezi všeobecnými sestrami a studenty nelékařských zdravotnických oborů	70
Tab. č. 60: Porovnání vědomostí o judaismu mezi všeobecnými sestrami a studenty nelékařských zdravotnických oborů	70
Tab. č. 61: Porovnání vědomostí o holokaustu mezi všeobecnými sestrami a studenty nelékařských zdravotnických oborů	70

Seznam obrázků

Obr. č. 1: Grafické znázornění zastoupení krajů	39
Obr. č. 2: Hodnocení kvality výuky multikulturního ošetrovatelství – dle stupňů škol	72
Obr. č. 3: Negativní přístup k pacientovi/klientovi z důvodu náboženství – všichni respondenti	73

1 Úvod

Antisemitismus považujeme za stále aktuální téma, což potvrzují jak výsledky našeho výzkumu, tak výroční zpráva Židovské obce v Praze za rok 2012, která popisuje aktuální projevy antisemitismu v České republice i ve světě. Znalosti o problematice antisemitismu a holokaustu nejsou v obecném povědomí na dostatečně dobré úrovni, jak ukazuje např. výzkum Ralbovské a Knezovičové (2011), který probíhal mezi studenty středních a vysokých zdravotnických škol a již vystudovanými všeobecnými sestrami z praxe. Pro zdravotnický personál je důležité, aby měl znalosti dostatečné k poskytování kvalitní péče a to i příslušníkům jiných náboženství a národností. Dle Ralbovské, Knězovičové a Liberka (2011) však tyto znalosti dostatečné nejsou a co je velice zajímavé, i samotní respondenti je za nedostatečné považují. Na základě těchto výzkumů jsme téma této diplomové práce zaměřily na tři hlavní oblasti – znalosti a osobní názory o antisemitismu a holokaustu, osobní postoje a názory vůči Židům a náboženské víře celkově a na znalosti v oblasti multikulturní péče se zaměřením na judaismus. Našimi respondenty byli lidé, kteří budou přicházet, nebo již přicházejí do velmi úzkého kontaktu s lidmi – dnešními studenty nelékařských zdravotnických oborů - budoucími zdravotnickými asistenty a všeobecnými sestrami.

Stanovily jsme si dva cíle diplomové práce:

1. Zjistit znalosti studentů nelékařských zdravotnických oborů o antisemitismu, holokaustu a specifiích ošetrovatelské péče o Židy.
2. Zjistit, jak studenti hodnotí rozsah a kvalitu multikulturního ošetrovatelství, které jim současná škola nabízí.

Empirická část probíhala ve formě dotazníkového šetření v celkem jedenácti krajích České republiky na středních, vyšších a vysokých školách, kde se vzdělávají budoucí zdravotničtí asistenti a všeobecné sestry. V teoretické části stručně popisujeme problematiku antisemitismu, holokaustu a judaismu, kde klademe důraz na multikulturní přístup.

Jako výstup práce jsme vytvořily doporučení pro praxi a naši vizi do budoucnosti. Snažily jsme se vytvořit doporučení nejen pro vzdělávací instituce, ale také pro rodinu a společnost, jak vytvářet nekonfliktní, snášenlivé a tolerantní prostředí.

TEORETICKÁ ČÁST

2 Antisemitismus a holokaust

2.1 Antisemitismus

2.1.1 Charakteristika

„Slovo antisemitismus označuje nenávisť či předsudky vůči židům i veškeré činy vyplývající z tohoto přesvědčení.“ (Sadek, 1997, str. 83) Je zajímavé, že rozбором tohoto slova získáme předponu anti (proti) a slovo Semité. Semité je však označením nejen pro Židy, ale například i pro Araby, kteří dle Bible vzešli ze syna Noema. Antisemitismus je však zaměřen čistě proti Židům. Dle European Union Agency for Fundamental Rights (Agentury Evropské unie pro základní práva – „FRA“) je antisemitismus „*takový způsob vnímání Židů, který lze vyjádřit jako nenávisť vůči nim. Slovní a fyzické projevy antisemitismu mohou být zaměřeny proti židovským i nežidovským osobám nebo jejich majetku, proti institucím židovské komunity a náboženským zařízením. Podobné projevy mohou být namířeny také proti Státu Izrael – antisemitistický charakter mají, pokud je Stát Izrael napadán jako představitel židovské pospolitosti v dále uvedené specifikaci FRA (viz též dále „3D test“). Antisemitismus běžně obviňuje Židy ze spiknutí s cílem poškodit lidstvo a je často používán k obviňování Židů z aktuálních problémů. Antisemitismus se objevuje v mluveném slovu, v textech, vyobrazeních i v dalších aktivitách, přičemž využívá zlovolné stereotypy a údajně záporné charakteristické vlastnosti Židů.*“ (Výroční zpráva o projevech antisemitismu v České republice za rok 2012, str. 5) (Sadek, 1997)

FRA mluví i o konkrétních projevech antisemitismu:

1. Podněcování, podpora či ospravedlňování zabíjení Židů. Hrubé ubližování Židům ve jménu ideologie nebo náboženského postoje.
2. Obviňování z prolhanosti, dehumanizace, démonizace. Stereotypní prohlášení o Židech. Obviňování ze spiknutí Židů proti světu.
3. Obviňování Židů za chyby a špatnosti zaviněné židovským jedincem či skupinou Židů či dokonce ne-Židy.
4. Popírání genocidy Židů německými nacisty, jejich podporovateli a spojenci během 2. světové války (holokaust).
5. Obviňování Židů z vymyšlení si nebo ze zveličování holokaustu.

6. Obviňování židovských občanů z větší loajality ke Státu Izrael než ke svému vlastnímu státu, ve kterém žijí. (European Forum on Antisemitism: Pracovní definice antisemitismu, 2012)

Mezi projevy antisemitismu patří také určité jednání a projevy vůči Státu Izrael. Tyto projevy popisuje FRA takto:

1. Popírání práva Židů na sebeurčení, např. tvrzením, že existence Státu Izrael je rasistický počin.
2. Vytváření dvojích standardů tím, že se požaduje od Státu Izrael jiné jednání, než od jiných států.
3. Používání symbolů a vyobrazení spojených s antisemitismem k charakterizování Izraele či Izraelců.
4. Popisování současné izraelské politiky jako nacistické.
5. Považování Židů za kolektivně zodpovědné za činy a konání Státu Izrael. (European Forum on Antisemitism: Pracovní definice antisemitismu, 2012)

2.1.2 Historie

Dle Jehudy Bauera (2009) se radikální německý nacionalismus a vzápětí za ním antisemitismus rozmáhal již v devatenáctém století na německých univerzitách, tedy mezi vzdělanými lidmi. Židovští studenti ani profesori na těchto univerzitách prakticky nemohli působit. (Bauer, 2009)

Pojem antisemitismus vznikl v r. 1870 a to díky Wilhelmu Marrovi. Tvrdil, že „*Židé nejsou odedávna a navždy cizí kvůli svému náboženství, ale kvůli své rase.*“ (Spiegel, 2007, str. 100) Šířil se názor, že není nebezpečné židovské náboženství, ale židovský genotyp, který narušuje „čistý“ německý genotyp. Židé se tak velmi rychle stali jednoduchou obětí, na kterou se lze zaměřit. Toho později využil Hitler i Stalin. Vznikaly dokonce falešné zprávy, dokazující snahu Židů ovládnout svět. Mezi tyto spisy patří například Protokoly sionských mudrců. To vše vedlo postupně k pronásledováním a pogromům na Židy. (Spiegel, 2007)

Bauer (2009) v knize Úvahy o holocaustu popisuje názory mnohých autorů zabývajících se problematikou antisemitismu. Jedním z těchto autorů je Saul Friedlander, kterého Bauer cituje. Podle Friedlandera bylo v období před 2. světovou válkou „*značně rozšířeno neradikální, rozhodně nevražedné protižidovství.*“ (Bauer, 2009, str. 126) Současně však

tvrdí, že tento postoj „*tvořil základ pro konsensuální souhlas s antisemitskými kroky nacistického režimu do roku 1938, s kroky zaměřenými na vyloučení Židů z německé společnosti, což směřovalo k jejich ožebračení a stigmatizaci.*“ (Bauer, 2009, str. 126)

Dalším aspektem, kvůli kterému Židé byli (a stále jsou?) terčem útoků, je to, že to byli Židé kteří „zavraždili syna božího“ Ježíše. To jim křesťanská církev nedokázala dlouho odpustit. Spiegel (2007) kromě tohoto hovoří i o dalším důvodu nesnášenlivosti k Židům, kterým je klišé, že Židé jsou bohatí. (Spiegel, 2007)

Ve starém Řecku a Římu byli Židé v nepřízni kvůli svému monoteismu. Obecně se věřilo, že Židé trpí leprou a to je také jedna z teorií, kterou uvádí Pavlát v knize *Židé dějiny a kultura*, že kvůli lepře Egyptané vyhnali Židy z Egypta, tvrdí, že se nejednalo o exodus tak, jak je popisován v Bibli. Křesťanství poté dle Pavláta rozvinulo tři hlavní myšlenky antisemitismu. Tyto myšlenky tvrdily, že židovský národ je konfliktní a vyznává škodlivou víru, že jsou to odpůrci správné vize o Světě (správně rozumějme v této souvislosti většinové) a nakonec, že Židé jsou společenští vyvrženci proto, že si to sami způsobili. (Pavlát, 1997)

V křesťanské církvi dále vznikaly antisemitistické myšlenky. Jednalo se i o církevní autority, které Židy ve svých kázáních přirovnávaly ke zvířatům apod. Pavlát (1997) toto podrobně popisuje: „*Od 10. století byl satan zpodobňován jako kozel se židovskými rysy. V německé tradici se později uchýtilo připodobněn židů k vepřům, neboť oběma prý byla společná jejich nečistota. Kozlům a vepřům, tedy Židům, měl být společný i zápach – v kontrastu s vůní svatosti vyhrazené křesťanství.*“ (Pavlát, 1997, str. 85)

Jedním z projevů a důsledků antisemitistických myšlenek byla ghetta. Tvorba ghetta není vynález 2. světové války. Jak říká Pavlát: „*Jedním z nejstarších a současně nejvýraznějších projevů protizidovské diskriminace byla povinnost Židů žít odděleně od ostatního obyvatelstva.*“ (Pavlát, 1997, str. 88) Slovo ghetto se v této souvislosti začalo užívat již v 16. století. Svůj původ má v italských Benátkách, kde Židé poprvé takto oddělení a izolováni žili. Ovšem počátky takovéto izolace můžeme sledovat již ve 12. století., kdy dle lateránského koncilu bylo soužití Židů a křesťanů přísně zakázáno. Židé byli nejen oddělování, ale také speciálně označováni. Je zajímavé, že označování Židů se objevovalo již na začátku 13. století. V r. 1215 katolická církev ustanovila, že Židé musí na prsou nosit žlutý pruh nebo kolečko, na toto později navázali nacisté a jejich žluté hvězdy. Dále například v Itálii

museli Židé nosit červený šátek připevněný ke klobouku a v jiných zemích zase musely mít klobouky různé tvary, aby byly snadno rozeznatelné (např. Německo a východní Evropa.) Za to byl považován např. štrajml. Celkově byla v tomto označování oblíbená žlutá barva. Pavlát (1997) tato označení popisuje jako červenobílá kolečka či pásy viditelně umístěné na oděvu, speciální pláštěnky, kápě, čepce, stuhy do vlasů... V Německu a Rakousku se nosily žluté špičaté klobouky, které se později staly symbolem Židovské obce v Praze. (Sadek, 1997, Pavlát, 1997, Spiegel, 2007)

2.1.3 Současnost

Spiegel (2007) hovoří o novém pojmu, který navazuje na antisemitismus, a to o antisionismu. Antisionismus není zaměřen pouze proti Židům, nýbrž „*proti státu Židů, proti státu Izrael.*“ (Spiegel, 2007, str. 212) Sionismus bylo židovské národní hnutí, které vzniklo jako reakce na antisemitistické jednání v západní Evropě. Za předchůdce sionismu je považován německý židovský filosof Moses Hess, za zakladatele pak Theodor Herzl. Jedná se o období 19. století. Herzl zastával myšlenku, že Židé potřebují vlastní stát, aby se mohla obnovit jejich národní jednota a získali útočiště. Sionistické hnutí se systematicky snažilo tento stát vybudovat. (Spiegel, 2007, Baumann, 2000, Forta, 1995)

Obraz současné situace nám může nastínit Zpráva o projevech antisemitismu za rok 2012, kterou vydala Židovská obec v Praze. Zprávu o projevech antisemitismu vytvořilo Středisko bezpečnosti Židovské obce v Praze (dále „SB.“). Tento dokument nám uvádí, že fyzické projevy antisemitismu byly v r. 2012 na obdobné úrovni jako v předchozích letech. V číslech to znamená, že v r. 2012 došlo k 6 útokům na majetek a co je potěšující, žádný útok na osobu. V r. 2011 SB zaznamenala a popsala 5 útoků na majetek a 1 útok na osobu. V r. 2012 se vyskytly případy obtěžování (10 případů) a žádný případ vyhrožování, zatímco v r. 2011 to bylo 7 případů obtěžování a 4 vyhrožování. Oproti dřívějším letům přibyly případy nenávisných emailů a dopisů. Významnější je však nárůst slovních a obrazových antisemitistických projevů. V r. 2011 se objevilo 26 antisemitistických článků, zatímco o rok později to bylo již 82. Hlavním zdrojem těchto článků byl internet. Zajímavé jsou důvody a příčiny, které Zpráva uvádí, proč k tomuto nárůstu došlo. Autoři této zprávy si myslí, že pravicoví extrémisté svou činnost přesouvají na internet, zatímco počet jejich demonstrací se snižuje. Jako další důvody uvádějí prezidentskou kandidaturu Jana Fischera, aktuální situaci ve vztahu Izrael – Palestina, pocit společenských a ekonomických problémů současné

společnosti a probíhající církevní restituce. Pokud ale budeme Českou republiku porovnávat s jinými evropskými zeměmi, tak co se projevů antisemitismu týče, patří mezi země s nejnižším výskytem. Zpráva uvádí, že ve světě stouply projevy antisemitismu zhruba o třetinu a ve Francii dokonce o 60%. Antisemitistické projevy v České republice jsou také oproti jiným zemím fyzicky nenásilné. (Židovská obec v Praze, 2013)

2.2 Holokaust

2.2.1 Charakteristika

Holokaust Židovské muzeum v Praze popisuje a definuje jako: „*Zavraždění přibližně šesti miliónů Židů nacisty a jejich spolupachateli.*“ (Židovské muzeum v Praze, 2014) Dle jiné definice můžeme antisemitismus charakterizovat jako: „*Nepřátelský vztah vůči Židům, kteří žijí v různých zemích v diaspoře anebo ve státě Izrael.*“ (Maříková a kol, 1996, str. 82) Dle této charakteristiky bylo cílem nacistů zavraždit každého Žida, který žil na jimi okupovaném území. Hebrejsky se holokaust nazývá šoa. Slovo holokaust je řeckého původu a například v Bibli označuje zápalnou oběť. (Kárný a Franková, 1997)

Holokaust má velmi úzké spojení s pojmem genocida. Pojem genocida uvedl v praxi Raphael Lemkin, původem polský právník a Žid. Jehuda Bauer cituje tohoto autora, který popisuje genocidu jako: „*zničení národa nebo etnické skupiny.*“ (Bauer, 2009, str. 26) Avšak tuto definici doplňuje podrobněji: „*Obecně vzato, genocida nemusí nutně znamenat okamžitou zkázu národa. Má spíše dát najevo koordinovaný plán různých akcí ke zničení podstatných základů života národních společenství s cílem tato společenství zničit.*“ (Bauer, 2009, str. 26.) Mluví o zničení morální síly národa, jeho institucí a organizací. Dle této úvahy lze na holokaust nahlížet ze dvou směrů, postupné zničení entity národa s nebo bez vraždění, nebo plošné vyvraždění každého člena národa. Jehuda Bauer popisuje holokaust jako: „*extrémní formu genocidy.*“ (Bauer, 2009, str. 63) Výraz „extrémní“ v tomto vyznění ale nevnímá tak, že by oběti této genocidy trpěly více, než oběti jiných genocid. Termín extrémní zde má popisovat: „*ideologický, celosvětový a totální charakter genocidy Židů.*“ (Bauer, 2009, str. 63) (Bauer, 2009, Kárný a Franková, 1997)

Dle Normana G. Finkelsteina je holokaust „*vyvrcholením věčné iracionální nenávisti Nežidů vůči Židům.*“ (Finkelstein, 2006, str. 39)

Nesmíme zapomínat a měli bychom si správně uvědomit, že „Židé nebyli jedinou obětí Hitlerova režimu, ale byli jedinou skupinou, kterou chtěli nacisté úplně vyhladit.“ (Židovské muzeum v Praze, 2014)

2.2.2 Norimberské zákony

Tzv. Norimberské zákony vznikly 15. září 1935 na sjezdu nacionálně socialistické strany v Norimberku. Jednalo se o dva hlavní zákony. První z nich pojednává o říšském občanství. Dle něj může být občanem říše „jen státní příslušník německé nebo druhově příbuzné krve.“ (Sadek, 1997, str. 58) Díky tomuto zákonu byli Židé zbaveni občanství a současně i svých práv. Druhý zákon se zabývá ochranou německé krve a cti. Zakazoval manželství mezi Židy a občany Říše a zakazoval i partnerské vztahy s nimi. Porušení tohoto nařízení se nazývalo hanobením rasy. Aby byl člověk v očích těchto zákonů Židem, nemusel ani vyznávat judaismus, stačilo mít tři židovské prarodiče. Pokud se jednalo pouze o jednoho či dva židovské prarodiče, byl člověk považován za míšence prvního nebo druhého stupně. (Sadek, 1997, Kárný a Franková, 1997)

2.2.3 Křišťálová noc

Křišťálová noc je termín užívaný pro události, které se udály v noci z 9. na 10. listopadu r. 1938. Tuto noc bylo zničeno 267 synagog a vypleněno 7500 židovských obchodů. Označení „křišťálová noc“ vzniklo v souvislosti s množstvím střepů. Při tomto pogromu bylo zabito 91 Židů a 30 000 jich bylo uvězněno. Němci tuto událost vysvětlovali jako spontánní reakci veřejnosti na atentát na německého úředníka v Paříži, který vykonal Žid. (Kárný a Franková, 1997)

2.2.4 Současnost

„Izraelská židovská společnost a vůbec židovská společnost jsou traumatizovaná společenství. Generace po katastrofě mají vryto hluboko do paměti, že třetina židovského národa byla povražděna bez jediného politického, hospodářského nebo vojenského důvodu. Tyto společnosti jsou prostoupeny vědomím ztráty, avšak důvody toho všeho jsou nejasné a všude číhá strach, že by se to mohlo opakovat.“ (Bauer, 2009, str. 11)

Existuje několik teologických vysvětlení, jak mohlo i přes Boží spravedlnost dojít k takovým hrůzným událostem. Židovské náboženství například hovoří o tom, že není možné chtít pochopit Boží záměry a úmysly, neboť člověk není schopen je pochopit. Bůh dal lidstvu svobodu v jednání, samo si má vybrat mezi dobrem a zlem. Lidé si za svůj osud a život

zodpovídají sami. Nacisté si tedy vybrali zlo. (Bauer, 2009)

2.2.5 Popírání holokaustu

„O židovském holokaustu za druhé světové války se nemluvílo, dokud nebyl úplně vymyšlen Židy koncem 50.let.“ (Edgar J. Steele, holocaust.cz, 2014)

Popírání holokaustu je stále aktuální téma. Nejedná se o nový jev, jak píše Lipstadvová (2001) v knize Popírání holokaustu. Od sedmdesátých let však dle této autorky narůstá jeho šíře a intenzita. Lidé, kteří holokaust popírají, využívají *„jako základní strategii překrucování.“* (Lipstadvová, 2001, str. 22) Jak uvádí Lipstadvová: *„Jednou z taktik, jichž popírači užívají k dosažení svých záměrů, je zastírání skutečných cílů. Ve snaze skrýt fakt, že jsou fašisté a antisemité se specifickým ideologickým a politickým programem, vyhláší za svůj cíl odhalení všech historických nepravd.“* (Lipstadvová, 2001, str. 24) Cílem popíračů holokaustu je dokázat, že k takové události, zaměřené proti Židům, nikdy nedošlo. Snaží se dokázat, že Židé nebyli oběťmi, ale naopak, že obětí se stalo Německo, které muselo po válce Židy odčinit. Mezi skupiny lidí, kteří holokaust popírají, patří neonacisté a jim podobné extremistické pravicové skupiny. Mezi nejznámější neonacisty patřil například David Duke, který se stal významným americkým politikem, dokonce kandidoval na prezidenta a počet hlasů, který získal, nebyl zanedbatelný. Veřejně mluvil o svém názoru na holokaust a vytvořil organizaci Národní asociace pro povznesení bílých lidí, která holokaust považovala za podvod a naopak hlásala, že to byli Židé, kteří spáchali holokaust na křesťanech. Lipstadvová (2011) uvádí zajímavou myšlenku, že řada popíračů holokaustu byli lidé, kteří kolaborovali s nacisty. Pokud by se jim podařilo holokaust vyvrátit, nebyla by jejich kolaborace *„tak vážná a neomluvitelná“* a z toho důvodu se o jeho vyvrácení snaží. Popírači využívají např. fakt, že se nikdy nenašel žádný přímý důkaz o Hitlerově rozkazu vyhladit Židy. Dále se snaží vyvrátit metodu, jakou byli lidé vražděni v koncentračních táborech, plynové komory. Různými technickými argumenty se snaží tvrdit, že plynové komory nemohly k tomuto účelu sloužit. To popisuje i Lipstadvová. Popírači holokaustu se tedy snaží o jakýsi vědecký a odborný náhled na problematiku, snaží se o tzv. historický revizionismus. Tento pojem celkově znamená zkoumání a interpretaci historických událostí. (Lipstadvová, 2001)

2.2.6 Přeživší holokaustu

Tento termín původně označoval ty, kteří osobně zažili koncentrační či pracovní tábor nebo život v ghettu. Norman G. Finkelstein (2006) v knize Průmysl holokaustu počet těchto lidí odhaduje na sto tisíc. Dnes je však pojem přeživší holokaustu rozšířen i na ty, kterým se před nacisty podařilo uprchnout. (Finkelstein, 2006)

Je zajímavé, že ve Spojených státech amerických existují i katedry holokaustu na vysokých školách a v mnoha státech jsou nařízené osnovy týkající se této problematiky. (Finkelstein, 2006)

Spiegel (2007) popisuje zajímavý úkaz, když hovoří o tom, že v Německu je mnoho lidí, kteří by rádi konvertovali k židovství, avšak jejich motivací není náboženské přesvědčení, ale touha smazat ze sebe část pomyslné viny za historické události. Spiegel doslova říká, že „...z příslušníků národa viníků by se stali příslušníky národa obětí.“ (Spiegel, 2007, str. 15)

3 Judaismus

V širokém slova smyslu je judaismus termín, který označuje „*celý kulturní, sociální a náboženský systém lidu Izraele.*“ (Newman, 1998, str. 77)

Pokud se na pojem judaismus budeme dívat z čistě náboženského hlediska, tak je judaismus „*vyznání inspirované Biblií či víra v jednoho Boha, Stvořitele a Vládce veškerenstva, z jehož Boží vůle byly zjevením na Sinaji uděleny židovskému lidu Desatero přikázání, Tóra a předpisy.*“ (Newman, 1998, str. 77)

Pro tuto diplomovou práci je důležité ujasnit si také pojem „Žid,“ neboť výklad tohoto termínu může být různý. Žid je členem izraelského lidu či národa. Podle halachy (právní část Talmudu, doslova židovský zákon) je však Židem pouze ten, kdo „*se narodil ze židovských rodičů (konkrétně ze židovské matky) nebo kdo konverzí přijal podle židovského zákona judaismus.*“ (Newman, 1998, str. 248) Podle tohoto pojetí není Židem ten, kdo se narodí rodičům, kde je Židem pouze otec. Takovýto člověk musí konvertovat, aby se Židem stal. V této práci považujeme za Žida jedince, který vyznává judaismus, veřejně se k němu hlásí a dodržuje jeho náboženská pravidla a rituály, to znamená Žida dle pravidel halachy.

3.1 Historie

Dějiny židovství můžeme sledovat již v období starověku. Židé mají počátek v Abrahamovi, který je považován za otce všech Židů. Abraham žil mezi lety 1900 až 1700 před naším letopočtem (dále př.n.l.) na území dnešního Iráku. Klaněl se různým modlám a mnoha bohům. Jednoho dne k Abrahamovi promluvil Bůh, který mu nabídl, že se může stát „*zakladatelem velikého národa.*“ (Spiegel, 2007, str. 53) Abraham přijal a spolu se svou ženou Sárou putovali k zemi, kterou jim Bůh slíbil, k zemi Kenaán. Neboť oba již byli staří a neměli děti, Sára dovolila Abrahamovi zplodit dítě s otrokyní Hagar. Narodil se Izmael, praotec Arabů. Poté otěhotněla z Boží vůle i Sára, které se narodil Izák. Izák je považován za druhého praotce Židů. Izákovi se narodil Jákob. Měl dvanáct synů a jednu dceru, kteří se stali praotci dvanácti kmenů židovského lidu. (Spiegel, 2007, Potok, 2002)

Židé se usadili v Egyptě, kde se z nich však postupně stali utlačovaní otroci. Egyptský faraon se ze strachu rozhodl zabít všechny prvorozené židovské chlapce. Jednoho chlapce, Mojžíše,

však zachránila právě faraónova dcera. Mojžíš poté vyrůstal na faraonově dvoře. Jednou zachránil bičovaného židovského otroka a musel uprchnout do pouště, kde se mu zjevil Bůh a dal mu za úkol vyvést Židy z otroctví Egypťanů. Mojžíš se vrátil k faraonovi a žádal ho o propuštění svého lidu, faraon však odmítl a Egypt proto postihlo deset ran. Po desáté ráně, kdy zemřeli všichni prvorození v zemi včetně faraonova syna, mohli Židé odejít. Tato událost se nazývá odchodem z Egypta, exodem a Židé ji dodnes slaví svátkem pesach. Židé poté čtyřicet let bloudili pouští, než dorazili do Bohem přislíbené země Kenaán. To se událo okolo r. 1250 př.n.l.

Velmi významnou osobou židovské historie se poté stal David, který dobyl Jeruzalém, a právě jeho potomek má být Mesiáš, na kterého Židé stále čekají. Davidovým synem byl moudrý král Šalamoun, který postavil slavný Chrám na Chrámové hoře ve městě Ur. Po Šalamounově smrti se jednotlivé židovské kmeny rozkmotřily a vznikla dvě království, na severu Izrael, na jihu Judea (doba zhruba 930 – 722 př.n.l.) V roce 721 zaniklo království Izrael a v roce 598 Babyloňané dobyli Judeu, čímž začalo babylonské zajetí, které trvalo padesát let. V prvním století př.n.l. se Judea stala součástí Římské říše a králem Judeje se stal Herodes. Židé se rozhodli proti římské nadvládě povstat, ale byli potlačeni a v Jeruzalémě byl zničen Druhý Chrám, ze kterého se dodnes zachovala „Zed' nářků.“ (Sadek, 1997, Spiegel, 2007)

Židé během následujících staletí sídlili rozptýleni po celém světě, nebyli však ve většině zemí zcela svobodní a uznávaní. Antisemitismus rostl a to se silně projevovalo v 19. století. Ve 20. století se Židé stali cílem pronásledování nacistického Německa, kdy během holokaustu (vysvětleno dále) zemřelo mezi 5-6 miliony Židů. Přesný údaj se liší s různými výzkumy na toto téma. Nejvíce Židů bylo zavražděno v Polsku (3 miliony), Sovětském svazu (1,1 milionu) a Maďarsku (569 000). (Spiegel, 2007)

Dle Federace židovských obcí v ČR žije v současnosti na celém světě zhruba 14 milionů Židů. Nejvíce v USA (5 milionů) a v zemích bývalého Sovětského svazu (3 miliony.) 1,5 milionu žije v západní Evropě. V České republice je celkem deset židovských obcí, ve kterých je celkem 3 000 členů. Existují i jiné židovské organizace, které registrují cca 2 000 lidí. Dle odhadů Federace židovských obcí v ČR je v České republice 15-20 000 Židů. (Federace židovských obcí v ČR, 2010)

3.2 Základní pojmy a tradice judaismu

„Základem židovství je 613 příkazů a zákazů, které se nazývají micvot.“ (Spiegel, 2007, str.25) Jedná se o Boží příkazy, které by se každý Žid měl snažit plnit. Židovství je tak vlastně náboženství řízené zákony. Zajímavé porovnání nabízí Paul Spiegel (2007), když hovoří o tom, že zatímco v křesťanství je nejdůležitější charita a láska k bližnímu, tak v židovství je nejdůležitější být spravedlivý. Spiegel to vysvětluje pragmatismem judaismu: *„...je nemožné milovat každého člověka stejnou měrou....Od každého se však má požadovat spravedlivost.“* (Spiegel, 2007, str. 27) Spravedlivý život znamená řídit se židovskými náboženskými zákony – micvou. (Spiegel, 2007)

3.2.1 Kdo je Žid

Jak se z člověka stane Žid? Dle Spiegela je Židem ten, *„kdo se narodil židovské matce nebo konvertoval podle halachy.“* (Spiegel, 2007, str. 13) Je zajímavé, že pokud se narodí dítě páru, ve kterém je Židem pouze otec, dítě se Židem automaticky nestává. I toto je dáno židovským pragmatismem plynoucím z historie, kdy *„otec byl vždy nejistý.“* Konkrétně u Židů to mělo i ten význam, že byli často pronásledováni, týráni a ženy znásilňovány. Judaismus se však přesto k takto zplozeným a narozeným dětem chtěl chovat velkoryse a přijímat je mezi sebe. Liberální Židé však od této úvahy dnes již opouštějí, neboť dnes, na rozdíl od minulosti, lze otce určit. Druhou variantou, jak se stát Židem, je konvertovat. Konverze k židovství však není jednoduchá a je velice zdlouhavá. Uchazeč bývá mnohokrát odmítnut, než rabín uvěří, že touha ke konverzi plyne z opravdového náboženského přesvědčení a i poté je cesta k tomu stát se židem náročná. Musí se naučit Písmo, zákony, základy hebrejštiny aj. Toto období může trvat i několik let. Ženy absolvují svou první rituální očištnou koupel (mikve) a muži se nechají obřezat. (Spiegel, 2007)

Judaismus je víra, která se nesnaží násilně šířit. Nesnaží se nikoho přesvědčovat. Spiegel říká: *„Přejeme si, tak jak se to stále v našich modlitbách opakuje, aby všichni lidé vyznávali jediného Boha. Nemusejí však být bezpodmínečně židy.“* (Spiegel, 2007, str.16)

Židovství však již netvoří zcela jednolitou skupinu. Liší se názory a postoje jednotlivých Židů a v návaznosti na to také jejich chování, dodržování pravidel Tóry aj. Nejpřísněji se na dodržování tradic judaismu dívají tzv. ortodoxní Židé, pro které jsou slova Písma

neměnná, neboť jsou přímo od Boha. Oproti nim stojí liberální židovství, které tvrdí, že Tóru vytvořili lidé, nikoliv Bůh a z toho důvodu ji tedy lze měnit, upravovat. Toto židovství je také nazýváno jako progresivní židovství. Mezi těmito dvěma stupni můžeme vidět ještě jednu skupinu, a to tzv. konzervativní Židy, kteří tvoří jakýsi mezistupeň mezi ortodoxními a liberálními Židy. (Spiegel, 2007)

Židovský Bůh má své jméno, které je dle Bible vyjádřeno souhláskami JHVH, vyslovovanými jako Jahve. Židé se však hlasitému vyslovování božního jména vyhýbají. Užívají pro něj jiné výrazy jako „Pán,“ „Hospodin“ a jiné. (Sadek, 1997)

3.2.2 Tóra

Tóra je základním textem judaismu, hebrejskou Biblií. Židé ji získali od Boha prostřednictvím Mojžíše, sestoupil ze Sinaje s deskami Zákona, deseti Božích přikázání. Židovský lid však neměl dostatek trpělivosti, aby čekal na Mojžíšův návrat a začal uctívat zlaté tele, jehož sochu – modlu si vytvořil. Když toto Mojžíš spatřil, desky s Desaterem rozbil. Bůh poté deset přikázání vyslovil sám a když je Židé uslyšeli, přijali je. (Stern, 2002)

Tóra je tradiční označení pro Pět knih Mojžíšových (Pentateuch), avšak v širším smyslu označuje celý židovský Tanach (Bibli). Hebrejskou Biblií je Starý zákon, psaný ve staré hebrejštině a částečně i v mladší aramejštině. Židé však označení Starý zákon neuvžívají. (Newman, 1998)

Hebrejská Bible je tvořena třemi částmi, první část tvoří Pět knih Mojžíšových (Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium.) Genesis („Počátek“) popisuje stvoření Světa a praotce Izraelitů. Exodus (Odchod) popisuje Mojžíše a odchod Židů z Egypta. Leviticus popisuje jeden z izraelských kmenů Levi. Numeri (Počty) popisuje izraelské kmeny pod horou Sinaj. Poslední kniha se nazývá Deuteronomium (Druhý zákon). Druhou částí hebrejské Bible jsou Proroci. Patří sem kniha proroka Izajáše, Jeremijáše, Ezechiela a dvanáct tzv. malých proroků, což jsou Ozeáš, Joel, Amos, Abdiáš, Jonáš, Micheáš, Nahum, Abakuk, Sofonjáš, Ageus, Zacharijáš a Malachiáš. Třetí částí jsou tzv. Spisy, obsahující poezii, historické spisy (Sadek, 1997)

Takto uchovávaná Tóra se nazývá Tórou psanou, vedle ní však existuje také ústní Tóra, což je „výklad Tóry, jak byl dán židovskému lidu na hoře Sinaj.“ (Stern, 2002, str. 208) Tato Tóra je tedy původní, psaná Tóra vznikala až po zničení Chrámu ze strachu, že židovské

vědění bude zapomenuto. Spiegel definuje Tóru jako „*pergamenový svitek, na němž je ručně zvláštní tuší napsáno všech pět knih Mojžíšových.*“ (Spiegel, 2007, str.31)

3.2.3 Rabín

Rabín byl původně pouze učencem, až později se stal duchovním vůdcem a vlastně náboženským představitelem židovské obce. Rabín však nemá být autoritativní prostředník mezi člověkem a Bohem. Má být pomocníkem a znalcem. Všichni lidé si jsou před Bohem rovni. (Spiegel, 2007) K tomu, aby si člověk mohl promluvit s Bohem, požádat ho o pomoc či poděkovat, nepotřebuje žádného prostředníka. „*Rozmluva věřícího člověka s Bohem je tedy přímá a bezprostřední.*“ (Spiegel, 2007, str.43)

3.3 Rituály

Popsat v této práci všechny rituály a zvyklosti judaismu není kapacitně možné, z toho důvodu se zaměříme pouze na ty nejzákladnější a dle našeho názoru nejdůležitější.

3.3.1 Modlitby

Jedním ze základních rituálů většiny náboženství jsou modlitby. Je zajímavé, že v počátcích judaismu, za doby Mojžíše a po exodu z Egypta, neexistovaly žádné modlitby, ale věřící přinášeli pouze oběti. Oběti se konaly ráno, odpoledne, večer a při zvláštních příležitostech, pokud věřící o něco prosili, či si například chtěli Boha usmířit. Místo, kde se oběti vykonávaly, se nazývalo milan, což byl stan, ve kterém přebývá Bůh. Za krále Šalamouna byl v Jeruzalémě postaven Chrám a oběti se již vykonávaly jen na oltářích v chrámech. Když byl Chrám zničen a Židé byli v babylonském exilu, neexistovala již svatá místa k vykonávání obětí a místo nich se rozvíjel zpěv žalmů a vznikaly modlitby. Tradičně se tvrdí, že ranní modlitbu (nazývanou šachrt) zavedl Abraham, odpolední (nazývanou mincha) Izák a večerní (nazývanou arvit) Jákob. Modliteb existuje mnoho, mají pevně daná slova a postup. Modlitby jsou uspořádány v tzv. siduru, knize modliteb. Tato kniha obsahuje modlitby pro každý den, zatímco machzoru, speciální modlitební kniha, obsahuje modlitby pro konkrétní svátky. Sidur se může v závislosti na místě, kde židé žijí, lišit co se pořadí modliteb týče, avšak obsah je stejný. (Stern, 2002, Spiegel, 2007)

Dospělí muži (t.j. muži starší 13 let) používají při ranní modlitbě kožené modlitební řemínky zvané t'filín. Jsou to dvě kožené krabičky s vloženými úryvky Tóry s připevněnými koženými řemínky. Jedním se ovine levá paže, druhým hlava a takto pak představují spojení s Bohem. T'filín, neboli „znamení smlouvy,“ se neužívají o šabatu a svátcích, neboť tyto dny již samy o sobě spojení s Bohem představují. (Sadek, 1997, Stern, 2002)j

3.3.2 Bar micva

Židovský chlapec se ve věku třinácti let stává dospělým. To znamená, že musí dodržovat všechna náboženská ustanovení a sám za sebe nese plnou odpovědnost. Bar micva je oslavou dosažení náboženské plnoletosti chlapce a velkolepě se oslavuje, chlapec poprvé předčítá z Tóry. (Spiegel, 2007)

3.3.3 Bat micva

Židovské dívky se stávají dospělými již ve dvanácti letech, tento věk a náboženská dospělost souvisí s první menstruací. V liberálním židovství se koná stejná oslava, jako při bar micva, zatímco ortodoxní židé to nijak neoslavují. (Spiegel, 2007)

3.3.4 Mikve

Mikve je výraz pro rituální lázeň sloužící k očištění se. Dnes je mikve určena hlavně pro ženy, které by se měly „očistit“ po každé menstruaci či porodu. Lázeň je ve formě větší nádrže, která umožňuje úplné ponoření. Jedná se většinou o více jak 700 litrů vody. Tuto rituální očištění provádějí také muži, kteří konvertují k židovství. Celkově se pak mikve vykonává před velkými svátky a někteří Židé ji absolvují před každým šabatem. Rituálně očistit lze takto nejen člověka, ale také nové kuchyňské nádobí. Dříve byly mikve umístovány ve sklepích tak, aby byl zajištěn neustálý přítok čisté pramenité či dešťové vody. Dnes umožňují návštěvu mikve židovské obce v Praze a Brně. (Spiegel, 2007, Maumann, 2000)

3.3.5 Synagoga

Původně byla synagoga místem pro shromažďování se Židů, jakýmsi centrem. Židé se zde modlili, diskutovali, učili se, ale i oslavovali. Judaismus zakazuje zobrazování, proto nevidíme žádná vyobrazení Boha či jiných postav z Tóry. Synagoga je zvenku i zevnitř zdobena různými ornamenty a směřuje vždy na východ, směrem k Jeruzalému, ke kterému

se také věřící modlí. V synagoze je při její východní straně umístěna schránka se svitky Tóry. Uprostřed je vyvýšené místo s pultem, tzv. bima, ze kterého se Tóra předčítá. Pokud se jedná o ortodoxní Židy, tak v synagoze sedí muži a ženy odděleně. (Spiegel, 2007, str.49)

Jedním z výrazných rozdílů, jimiž se život Židů liší od jiných lidí, je odlišný letopočet a kalendář. Židovský letopočet se od našeho běžně známého a užívaného liší o 3 760 let. Tento pro nás známý křesťanský gregoriánský kalendář má počátek v roce narození Ježíše a jeho členění na roky se odvíjí dle pohybů Země kolem Slunce. Židé však za tzv. rok nula považují okamžik, kdy vznikl první člověk, tedy Adam. To znamená, že tento rok (tj. rok 2014) je dle židovského kalendáře rokem 5 775. Pokud užíváme tento styl počítání, přidává se za něj rčení „Mibriat haolam.“ („Od stvoření světa.“) Pro židovský kalendář je nejdůležitější pohyb Měsíce, avšak respektuje i oběh Země kolem Slunce. Každý kalendářní měsíc začíná po novu, což znamená po objevení se prvního srpku nového Měsíce na obloze. Měsíc oběhne Zemi za 29,5 dne (jeden měsíc). Každý měsíc má tedy 29 nebo 30 dní a rok má 354 nebo 355 dní. Každý rok však tímto způsobem ubude 11 dní, což za období tří let znamená celý jeden ztracený měsíc (pokud počítáme dle solárního kalendáře. (Divecký, 2005)

Jelikož však judaismus má svátky, které nemohou začínat v kteroukoli dobu roku, tak se sedmkrát za 19 let před měsíc adar vsouvá tzv. dodatkový měsíc adar bejt. Názvy jednotlivých měsíců však nejsou původní, pravděpodobně vznikly v době babylonského zajetí. Tóra měsíce jednoduše označuje pořadovými číslicemi. Názvy měsíců jsou nisan, ijar, sivan, tamuz, av, elul, tišri, chešvan, kislef, tevet, švat, adar.

Je zajímavé, že dle židovského kalendáře den začíná tmou. Toto má původ v Tóře, kde se praví: „...a byl večer a bylo jitro, den první.“ První den každého měsíce je polosvátkem a některé měsíce mají dokonce jako polosvátek stanovený i poslední den. „Podle zprávy o Stvoření v knize Genesis začínají všechny židovské dny večerem, rovněž tak i všechny svátky; první modlitbou je tudíž modlitba večerní.“ (Stern, 2002, str.28) (Divecký, 2005, Stern, 2002)

3.3.6 Nejvýznamnější svátky

Šabat

„Šabat je dovršením procesu Stvoření.“ (Stern, 2002, str. 35) Tento den, sobota, je považován za den klidu, kdy se odpočívá. Nesmí se pracovat, vařit, kouřit. Je to přímo nařízený den odpočinku. Šabat je připomínkou, „že sám Bůh požehnal a posvětil sedmý den na konci prvního týdne stvoření.“ (Newman, 2002, str. 197) Existují podrobné předpisy, obsahující zakázané činnosti. Ovšem platí, že „všechny šabatové zákazy přestávají platit, jde-li o záchranu lidského života.“ (Stern, 2002, str. 37) Židovský týden tedy začíná nedělí. Na šabat se Židé připravují již předešlého dne, uvaří jídlo, provedou pečlivou hygienu těla aj. Ke stolování se využijí sváteční přibory a prostírání. Než šabat započne, jsou zapáleny dvě svíce, což je úkol ženy, která přitom odřikává modlitbu. Na jídelní stůl se pokládají dva bochníky chleba, jako symbol dvou porcí many. Tento zvyk je odkazem na dobu putování židovského národa pouští, kdy mu Bůh posílal nebeskou manu, aby se najedli. Manu jim sesílal každý den, ale šestého dne museli lidé sesbírat manu na dva dny, neboť sedmého dne, o šabatu, se mana sbírat nesměla. Během jídla se zpívají písně. Šabat končí s objevením se prvních tří hvězd na nebi. (Newman, 1998, Stern, 2002)

Jóm kipur

Tento svátek se dá přeložit jako „den smíření.“ Slaví se desátý den měsíce tišri. Jedná se o jeden z postních dní, který začíná půl hodiny před západem slunce 9. dne a trvá do objevení se prvních hvězd 10. dne. „Jedná se o absolutní půst, sloužící k očištění duše a povzbuzení pokání.“ (Stern, 2002, str. 79) Absolutní znamená, že se člověk zdržuje jak jídla a pití, tak hygieny, užívání kosmetiky, nošení kožené obuvi a pohlavního styku. Toto pravidlo neplatí pro děti a nemocné lidi. Půst se drží od západu slunce do setmění následujícího dne. Než tento svátek začne je zvykem žádat své bližní o odpuštění případných neshod. (Stern, 2002, Newman, 1998)

Chanuka

„Svátek chanuka začíná 25. den měsíce kislev.“ (Stern, 2002, str.129) Celkem trvá osm dní. Tento svátek má svůj původ v době, kdy Makabejští vyhráli válku a očišťovali Chrám (2. století .př.n.l.), našli v něm pouze jednu nádobu s olivovým olejem, kterého ale bylo jen na jediný den svícení chrámovým svícem. Olej však vydržel osm dní, Makabejští poznali,

že tento zázrak způsobil Bůh a tyto dny nadále oslavovali jako chanuku. Chanuka, neboli zasvěcení. Začíná zapálením chanukových svíček, umístěných na chanukovém osmiramenném svícnu. Každý den se zapaluje o svíčku více. Svíčky by měly hořet půl hodiny. Chanukový svícen má celkem devět světél, deváté světlo (šamaš) je umístěno kolmo k ostatním v řadě umístěným světlům a slouží k rozsvěcování zbylých osmi světél. Svícen by se měl umístit na okenní parapet nebo vedle dveří na viditelné místo. Každý člen rodiny si může zapalovat svůj vlastní chanukový svícen. (Stern, 2002)

Během chanuky se připravují hlavně jídla smažená na oleji, jako připomínka zázraku v Chrámu a také mléčná jídla a mléčné sladkosti. První večer chanuky dostávají děti dárky. (Spiegel, 2007)

Pesach

Pesach je připomínkou odchodu židovského národa z Egypta. Dle Tóry k tomuto odchodu došlo na jaře. Aby pesach připadl vždy na jaro, vkládá se za měsíc adar přídavný měsíc adar bejt a to sedmkrát za devatenáct let. Pesach je obdobím osvobození a duchovní obnovy. Začíná se slavit 15.den měsíce nisan. Délka trvání se liší, v Izraeli trvá sedm dní, v diaspoře dní osm. Pesach má celkem čtyři jména jako zdůraznění čtyř aspektů tohoto významného svátku. Tato jména jsou chag hapesach (svátek překročení, jako vzpomínka poslední egyptské rány), chag hamacot (svátek macesů, jako vzpomínka odchodu z Egypta), chag hacherut (svátek svobody, jako vzpomínka osvobození se z egyptského otroctví) a chag haaviv (svátek jara, což značí hospodářský rozměr svátku). Během Pesahu se nesmí jíst žádné kvašené potraviny. Je to vzpomínka na odchod židů z Egypta, kdy lidé ve spěchu brali i těsto, které ještě nestihlo vykvasit. Jí se nekvašený chléb, tzv. macesy, jako symbol svobody. (Newman, 1998, Spiegel, 2007, Divecký, 2005)

4 Specifika ošetrovatelské péče o pacienta židovského vyznání

4.1 Stravování

Židovské stravování se řídí tzv. košer pravidly. Košer v hebrejštině znamená „*schopný, čistý, ryzí*.“ (Spiegel, 2007, str.129) Košer má za cíl rozlišit čisté a nečisté (kašrut), správné a nesprávné z hlediska lékařského, ale i duchovního. Košer pravidla mají své zdravotní opodstatnění (vepří žijí v hanbě a jejich maso tedy může být zamořeno trichiny, mořští měkkýši do sebe také nasávají mořské nečistoty), jak se říká „Jsme to, co jíme.“ Židé se podle toho pravidla řídí. Jsou však některá pravidla žádné takové opodstatnění nemají, jsou jednoduše daná Bohem. Základními pravidly košer stravy je, že se mohou jíst pouze sudokopytníci, kteří jsou zároveň přežvýkavci. To znamená ovce, hovězí dobytek, jelen, koza. Z ryb mohou židé jíst pouze ty se šupinami a ploutvemi. Nesmějí tedy jíst korýše, mlže, plže, langusty či úhoře. Drůbež mohou jíst židé bez omezení. Nesmí se však jíst draví ptáci, či ptáci, kteří „s kořistí zacházejí jako dravci,“ tj. čápi, havrani apod. Zakázání jsou obojživelníci, hmyz a zvířata „lezoucí po břiše.“ To znamená hadi. Zakázané je samozřejmě nejen maso zakázaných zvířat, ale i veškeré jejich produkty, jako je mléko, olej, vajíčka apod. Med však židé mohou. (Spiegel, 2007)

Košer strava nařizuje oddělovat masitá a mléčná jídla, nesmí se jíst ani připravovat společně. Pro obě skupiny jídel je třeba mít vyhrazené speciální nádoby a nestřídat je. Toto zvláštní pravidlo má původ v Tóře, kde se říká: „*Vždyť jsi svatý lid Hospodina, svého Boha. Nebudeš vařit kůzle v mléce jeho matky.*“ (Spiegel, 2007, str.132)

Důležité je však i zabití zvířete a zpracování jeho masa. Dle Židů duše sídlí v krvi a zvířata lze zabít pouze za účelem stravy, aniž bychom narušili jejich duši. Zvířata se tedy rituálně porážejí, čemuž se říká schita, neboli košerování. Porážku provádí zkušený člověk speciálním nožem, kterým zvířeti prořízne hrdlo. Díky tomu zvíře prakticky okamžitě zemře a netrpí. Krev odteče a nedostane se do masa, neboť krev je zakázaná. Mrtvé zvíře se poté zkontroluje, zda jsou všechny jeho části a vnitřní orgány v pořádku a po naporcování se maso ještě propírá a nasoluje, aby se definitivně zbavilo i zbylé krve. (Spiegel, 2007, De Vries, 2009)

Je důležité nezapomínat, že veškerá tato pravidla se stávají druhořadá, pokud je jejich porušení nutné k uzdravení se. Pokud je například určitá strava nutná k uzdravení se, tak „*v tuto chvíli platí jediný příkaz: zachránit život.*“ (De Vries, 2009, str. 238)

4.2 Náboženské rituály

4.2.1 Obřízka

„*Obřízka je viditelným znamením svazku mezi Abrahamem a Bohem, jenž byl mezi nimi uzavřen a který platí pro izraelský lid navěky.*“ (Spiegel, 2007, str.29) Obřízka tedy neznamena, že se člověk stal Židem, jak již bylo řečeno, člověk se Židem narodí a nebo konvertuje. Obřízka se koná 8. dne po narození mužského potomka a má symbolizovat „*pokračování svazku s Bohem v příští generaci.*“ (Spiegel, 2007, str. 29) Obřízku vykonává zkušený a speciálně určený muž zvaný mohel. Může se provádět i doma a to za přítomnosti širší rodiny a přátel, neboť se jedná o slavnostní a radostnou událost. Dítě se nijak neuspává ani se místo výkonu nijak neznecitlivuje. Po výkonu se dítěti potřou rty kapkou vína, načež usne. Pokud se jedná o ortodoxní Židy, jsou výkonu přítomni pouze muži. Při obřízce získává dítě jméno. (Spiegel, 2007, Baumann, 2000)

4.2.2 Narození, umírání a smrt

Narození dítěte je samozřejmě oslavováno, jedná se o pokračování židovské tradice. Pokud se narodí chlapec, tak je osmý den po narození obřezán a získá jméno. Dalším specifikem je, pokud se narodí prvorozený chlapec, že se tzv. „vykupuje.“ Je to připomínka na událost popisovanou v Tóře, kdy desátá morová rána v Egyptě zahubila každé prvorozené dítě. Židé však byli ušetřeni a jako znamení díky je třicet jedna dní po narození prvorozený chlapec přinesen do synagogy, „představen či ukázán“ Bohu a proběhne „vykupování“ dítěte. Pokud se narodí dcera, tak se první šabat po narození koná v synagoze obřad. Ten již však není tak honosný, jako při narození chlapce. (Sadek, 1997)

Přípravy na smrt začínají již za života. Ideálem je, pokud člověk umírá za přítomnosti své rodiny a pokud možno při plném vědomí, aby byl schopen vyznat se ze svých hříchů, naposledy se pomodlit a vyznat svou víru. Pro judaismus je typické, že o zemřelého se stará tzv. pohřební bratrstvo, neboli chevra kadiša. Je to skupina speciálně určených lidí. Jejich úkolem je postarat se o zesnulého i o pozůstalé. Zemřelého je třeba omýt, k čemuž

se používá voda s rozmíchaným vejcem jako symbolem života, a obléci ho do speciálního roucha. Veškeré oblečení, do kterého je zemřelý zahalen, musí být bílé. Pokud je zemřelý muž, obléká se do kitlu, který dostal jako svatební dar od své nevěsty a užíval ho o některých židovských svátcích. Poté je přikryt talitem, což je modlitební plášť, který za života užíval. Z talitu se symbolicky odstřihnou třásně. Zemřelý se nijak nevystavuje, jeho duše je již na cestě do jiného světa. Ukládá se rovnou do prosté, nezdobené rakve. Mezi rakvemi, které Židé užívají, nemá být rozdíl, neboť všichni lidé si jsou rovni. Rakev není dokonce ani potřeba, např. v Izraeli zahalí zemřelého do kusu látky a vloží rovnou do země, neboť tato půda je svatá. Než je zemřelý pohřben, tak stále u jeho těla bdí některý pozůstalý nebo člen pohřebního bratrstva. Je přísně zakázán pohřeb žehem, neboť Židé věří, že až přijde Spasitel (Mesiáš), vrátí se zpět do svého pozemského těla. Zemřelý se má pohřbit co nejdříve, pouze pokud je zrovna šabat či jiný svátek, tak se pohřeb odloží. Důvodem je dopřát duši klid.

„Nejbližší příbuzní zesnulého si roztrhnou na znamení smutku kus oděvu, který tak nosí alespoň třicet dnů. Muži se nejméně třicet dnů nestříhají a neholí. Nejbližší mužský příbuzný, nejlépe syn, se poprvé pomodlí na hrobě kadiš. Totéž pak během smutečního roku bude činit při každé ranní, polední a večerní modlitbě.“ (Spiegel, 2007, str. 38)

Ihned po smrti se duše zemřelého dostává před nebeský soud, který trvá jeden rok. Syn, který se po celou tuto dobu bude pravidelně za svého rodiče modlit, může odčinit jeho špatné skutky. Po pohřbení začíná smutek, který začíná sedmi dny tzv. hlubokého smutku (neboli šiva), kdy vůbec nevychází z domu. Během těchto dní se o truchlící starají jejich přátelé. Po těchto sedmi dnech nastává třicet dní dalšího smutku (tzv. šlošim), během nichž ale pozůstalí začínají normálně pracovat. Stále však nosí roztržený kus oděvu na znamení smutku. Až po skončení těchto třiceti dní se mohou muži ostříhat a oholit a odkládají se smuteční oděvy. Po roce se většinou na hrobě zemřelého postaví pomník. Během následujících jedenácti měsíců se pozůstalí nezúčastňují žádných oslav a nekonají se svatby. Je zajímavé, že po uplynutí třiceti dnů truchlení není již pozůstalý partner pozůstalým. Podle Tóry by člověk neměl zůstat sám a měl by si co nejdříve najít nového partnera. (De Vries, 2009, Spiegel, 2007, Sadek, 1997)

4.3 Specifika lékařské péče

Židé mají Tórou danou povinnost pečovat o své zdraví a udělat vše pro zachování lidského života a zdraví. Není zakázána transfuze, přijímání darovaných orgánů ani jiné lékařské výkony. Může však nastat problém při amputaci části těla, kdy Židé mohou vyžadovat vydání amputované části, aby ji mohli pohřbít. To souvisí i s darováním orgánů. Tělo má totiž být dle judaismu pohřbeno celé. Umělé přerušování těhotenství je možné pouze z lékařských důvodů, pokud by byl ohrožen život matky. Židé se tedy snaží pro své zdraví udělat maximum, pro zdravotníky může být teoreticky problémem specifická strava, období půstu, který však Žid nemusí dodržet, pokud jde o jeho zdraví, rituální koupele a modlitby. Je zajímavé, že ženy mají zakázaný pohlavní styk 12 hodin před menstruací a 7 dní po skončení menstruace. Po skončení menstruace musí žena absolvovat rituální očištnou koupel, zvanou mikve. (Spiegel, 2007, Fishbane, 2003)

5 Systém vzdělávání multikulturního ošetrovatelství

Slovo multikulturní znamená soužití více kultur na jednom území. Tyto kultury (národnosti, náboženství) se však navzájem neovlivňují, nedochází k jejich interakci a vzájemnému působení. Jsou sice na jednom území, avšak „stojí samostatně vedle sebe.“ „*Multikulturní znamená mnohokulturní, tj. respektování více kultur, kulturních tradic a způsobu života v určitém geografickém prostoru.*“ (Kutnohorská, 2013, str. 36) Opakem pojmu multikulturní je transkulturní, kdy se jednotlivé kultury navzájem ovlivňují. V této situaci od sebe jednotlivé kultury přejímají určité zvyklosti a tradice. (Kutnohorská, 2013)

Kultura je pak souhrnem všeho, co vytváří lidskou společnost. Zahrnuje jazyk, architekturu, styl oblékání, chování, rituály a tradice, morální a právní normy aj. (Kutnohorská, 2013)

5.1 Multikulturní vzdělávání na střední zdravotnické škole

Na středních zdravotnických školách je multikulturní ošetrovatelství součástí výuky, avšak ne jako samostatný předmět. Je to součást předmětu Ošetrovatelství.

5.2 Multikulturní vzdělávání na vyšší zdravotnické škole

Na vyšších odborných školách je situace obdobná, jako na středních školách, avšak školy, které multikulturu vyučují jako samostatný předmět, jsou.

5.3 Multikulturní vzdělávání na vysokých zdravotnických školách

Na vysokých školách, kde se vzdělávají budoucí všeobecné sestry a jejich specializace, je multikulturní ošetřovatelství většinou samostatným předmětem jak na bakalářských, tak magisterských studijních programech. Většinou je jeho výuka zakončena zápočtem nebo písemnou zkouškou.

6 Publikace a učebnice vhodné pro výuku

Multikulturní ošetřovatelství I

(Ivanová Kateřina, Špirudová Lenka, Kutnohorská Jana, 2005)

Tato učebnice je prvním dílem dvoudílné série. Zabývá se hlavně teoretickým úvodem do problematiky multikulturality. Učebnice má celkem devět hlavních kapitol. První kapitola se zabývá základními pojmy. Vysvětluje pojmy, jako je etnikum, národ, kultura, kulturní šok, stereotypy, předsudky, minorita a samozřejmě multikultura a transkulturalita. Druhá kapitola se zabývá etickými aspekty poskytování péče pro odlišné kultury. Popisuje zde etiku, práva pacientů, mravnost, etické povinnosti zdravotníků a etické zásady poskytování multikulturní péče. Třetí kapitola se zabývá komunikací verbální a neverbální při poskytování multikulturní a transkulturní péče. Čtvrtá kapitola je zaměřena na problematiku migrace v České republice, právní dokumenty týkající se péče o zdraví a české zákony týkající se péče o zdraví. Pátá kapitola se zabývá systémem zdravotní péče o cizince. Vysvětluje pojmy, jako jsou péče o zdraví a zdravotnictví, determinanty zdraví, popisuje systémy zdravotní péče a typy zdravotního pojištění a poskytuje přehled nejdůležitějších právních předpisů týkající se zdravotní péče. Šestá kapitola popisuje metody zkoumání v transkulturním ošetřovatelství. Sedmá kapitola je zaměřena na etnocentrismus, popisuje tento pojem, vysvětluje pojem kulturní šok a tzv. subkulturu zdravotnictví. Osmá kapitola popisuje národnostní, etnickou a kulturní situaci v České republice. Poslední, devátá kapitola, je pak zaměřena na spiritualitu, náboženství a duševní zdraví.

Multikulturní ošetřovatelství II

(Špirudová Lenka, Tomanová Danuška, Kudlová Pavla, Halmo Renata, 2005)

Druhý díl učebnice obsahuje konkrétní specifika péče o cizince, ale také možnosti a náměty pro výuku multikulturního ošetřovatelství.

Tato učebnice je však v současné době vyprodaná a její dotisk se nechystá.

Multikulturní ošetřovatelství pro praxi

(Kutnohorská Jana, 2013)

Tato učebnice má celkem šest kapitol. První kapitola se zabývá multikulturalitou a její filosofií ve 21. století. Podrobně tuto problematiku popisuje, zabývá se historií, etnicitou a základními pojmy, dále kulturní pluralitou a metaparadigmy multikulturního a transkulturního ošetřovatelství. Hovoří také o toleranci a intoleranci. Druhá kapitola je zaměřena na etiku multikultury ve 21. století. Zabývá se respektováním identity a důstojnosti jiných kultur a specifiky multikulturní etiky v ošetřovatelství, etikou multikulturní komunikace v ošetřovatelství a specifickými multikulturní komunikace verbální i neverbální. Třetí kapitola je věnována tématu kulturní šok. Definiuje ho, popisuje a rovnou nabízí diagnózy dle NANDA taxonomie. Kapitoly čtyři a pět jsou již zaměřeny na specifika konkrétních náboženství. Čtvrtá kapitola nás seznámí s muslimským pacientem, se základy jeho kultury, etiky, práva, stravovacími zvyklostmi, ale také se specifiky verbální i neverbální komunikace. Popisuje také umírání a smrt. Pátá kapitola je rozčleněna na podkapitoly, popisující specifika péče u hlavních národnostních menšin v České republice, a to s Vietnamci, Korejci a Ukrajinci. Zabývá se také problematikou integrace cizinců v České republice. Šestá kapitola nabízí čtenáři využití multikulturního ošetřovatelství v praxi.

Kulturně kompetentní péče u vybraných minoritních skupin

(Valérie Tóthová, 2013)

Tato kniha je rozčleněna na 9 kapitol, které popisují základní minoritní skupiny v České republice. Publikace vznikla na základě dotazníkového šetření mezi jednotlivými skupinami respondentů z minoritních skupin, kteří v České republice žijí dlouhodobě nebo trvale. Jednotlivé kapitoly se tedy zabývají minoritou ukrajinskou, mongolskou, romskou a dále náboženstvími, a to pravoslavnou církví, Církví Ježíše Krista Svatých posledních dnů, buddhismem Diamantové cesty linie Karma Kagjü, judaismem a islámem. Jednotlivé kapitoly popisují historii dané skupiny či náboženství, charakterizuje její zvyky, hodnoty, komunikaci, zvyky, přístup ke zdraví aj. Autorka vytvořila ke každé konkrétní této skupině standard ošetřovatelské péče a ošetřovatelský audit. Autorka se problematice multikulturního ošetřovatelství zabývá dlouhodobě a intenzivně. Jednou z jejích projektů, zaměřených na toto téma, byl projekt „Zajištění kulturně diferencované ošetřovatelské péče ve vybraných minoritách v České republice“ z r. 2012, jehož výsledky jsou k této publikaci připojeny ve formě CD.

Dle našeho názoru je velkým kladem této publikace fakt, že její obsah se zakládá na skutečném výzkumu a také dlouhodobá činnost prof. Tóthové v oblasti multikulturního ošetřovatelství.

EMPIRICKÁ ČÁST

7 Metodika práce

7.1 Cíle kvantitativního výzkumu

3. Zjistit znalosti studentů nelékařských zdravotnických oborů o antisemitismu, holokaustu a specifických ošetrovatelské péče o Židy.
4. Zjistit, jak studenti hodnotí rozsah a kvalitu multikulturního ošetrovatelství, které jim současná škola nabízí.

7.2 Výzkumné otázky kvantitativního výzkumu

1. Jaké jsou základní znalosti studentů nelékařských zdravotnických oborů týkající se antisemitismu, holokaustu a tradic judaismu?
2. Jak studenti nelékařských zdravotnických oborů hodnotí rozsah a kvalitu předmětu multikulturní ošetrovatelství?
3. Jaký typ náboženství vzbuzuje u studentů negativní postoj?

7.3 Hypotézy kvantitativního výzkumu

Hypotéza č. 1

H₀ - Není statisticky významný rozdíl mezi znalostmi o problematice antisemitismu mezi studenty nelékařských zdravotnických oborů na středních a vysokých školách (včetně vyšších zdravotnických škol).

H_A - Mezi znalostmi o problematice antisemitismu mezi studenty nelékařských zdravotnických oborů na středních a vysokých školách (včetně vyšších zdravotnických škol) je statisticky významný rozdíl.

Hypotéza č. 2

H₀ - Není statisticky významný rozdíl mezi znalostmi o problematice Judaismu mezi studenty nelékařských zdravotnických oborů na středních a vysokých školách (včetně vyšších zdravotnických škol).

H_A - Mezi znalostmi o problematice Judaismu mezi studenty nelékařských zdravotnických oborů na středních a vysokých školách (včetně vyšších zdravotnických škol) je statisticky významný rozdíl.

8 Metodika a harmonogram kvantitativního výzkumu

Pro získání dat k výzkumu diplomové práce na téma „*Antisemitismus ve zdravotnictví a postoj studentů nelékařských zdravotnických oborů*“, byla zvolena metoda nestandardizovaného strukturovaného dotazníku (viz příloha č. 1). Tento dotazník jsme vytvořily v rámci výzkumného týmu se studentkou navazujícího magisterského programu Ošetrovatelská péče ve vybraných klinických oborech Bc. Jitkou Egermajerovou v rámci Studentské grantové soutěže Univerzity Pardubice. Dotazník je tvořen celkově 27 otázkami, z nichž 24 je uzavřených, 3 otevřených. U otázek bylo možné označit jednu správnou odpověď, pouze u jedné bylo možno označit více variant.

Dotazník byl vytvářen v březnu 2013, následně předán Etické komisi na Fakultě zdravotnických studií Univerzity Pardubice a po schválení jsme oslovovaly ke spolupráci střední, vyšší a vysoké školy, které vzdělávají studenty v oboru Zdravotnický asistent, Všeobecná sestra, Zdravotnický záchranář a Ošetrovatelství. Od května do září 2013 byl dotazník distribuován po domluvě se zástupci škol osobně nebo zaslán poštou konkrétním vyučujícím, kteří je ve svých hodinách studentům rozdali a dohlíželi na jejich vyplnění.

Pro vyhodnocení získaných dat byl použit program Microsoft Office. Každá otázka je doplněna tabulkami četností a slovním komentářem, popř. grafy. Při statistickém testování jsme porovnávaly odpovědi dvou skupin: skupinu respondentů středních zdravotnických škol a skupinu respondentů vyšších a vysokých zdravotnických škol. Pro testování jsme zvolily párový t-test. Porovnávaly jsme rozdíly správných odpovědí těchto dvou skupin, ze správných odpovědí jsme vypočetly rozdíl hodnot. Pokud by mezi skupinami nebyl statisticky významný rozdíl, tak by rozdíl odpovědí měl mít nulovou střední hodnotu. Výslednou testovou charakteristiku T jsme poté porovnávaly s příslušným kvantilem Studentova t-rozdělení. Testovaly jsme na hladině významnosti 5 %.

Spočítaly jsme výběrové statistiky:

Výběrový průměr:

$$\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i$$

Výběrový rozptyl:

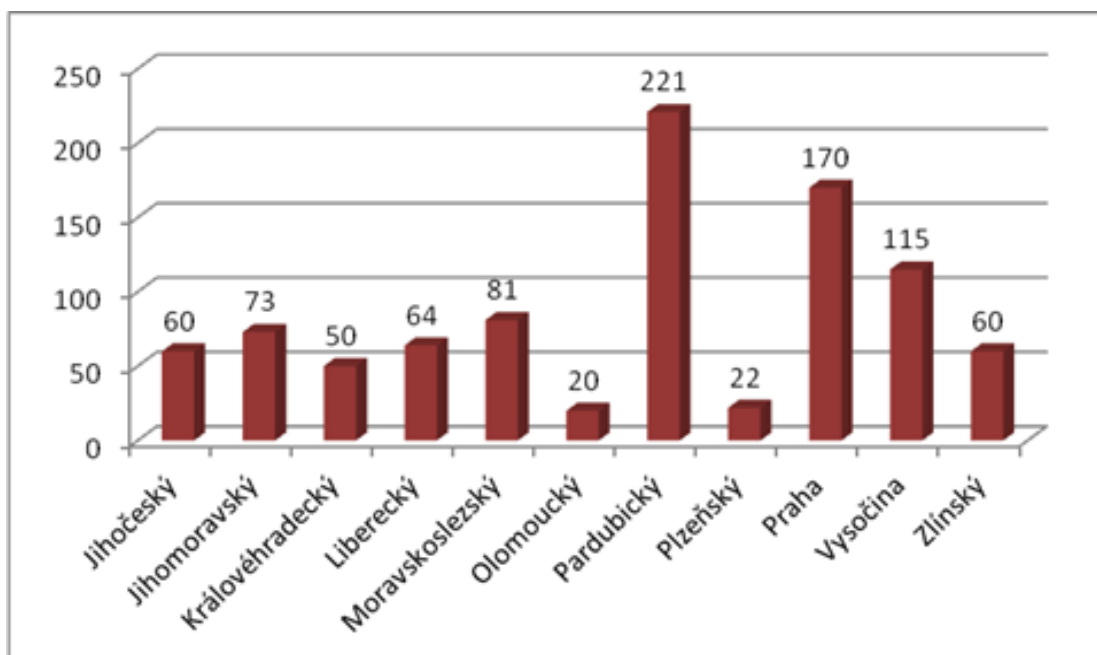
$$s^2 = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2$$

Výběrová směrodatná odchylka: $s = \sqrt{s^2}$

8.1 Charakteristika sledovaného vzorku kvantitativního výzkumu

Respondenty našeho dotazníku byli studenti středních zdravotnických škol, vyšších zdravotnických škol, bakalářských a navazujících magisterských studijních programů ošetrovatelství vysokých škol. Podmínkou účasti ve výzkumu bylo, že studenti již absolvují odbornou praxi v nemocničních zařízeních. Z toho důvodu byli respondenti ze středních zdravotnických škol studenti 3. a 4. ročníků a respondenti z vyšších a vysokých zdravotnických škol bez středoškolského vzdělání v oboru zdravotnický asistent studenti starší 2. ročníku. K distribuci jsme využily 1000 dotazníků, vrátilo se nám 965 (návratnost byla 96,5%), z toho bylo zpracovatelných 936.

9 Vyhodnocení výzkumu

Obr. č. 1: Grafické znázornění zastoupení krajů

Tab. č. 1: Zastoupení pohlaví ve výzkumu

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Ženy	844	90,17
Muži	92	9,83
celkem	936	100,00

Tab. č. 2: Typ vzdělávací instituce, kterou respondenti navštěvují

Typ školy	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Střední škola	473	50,53
Vyšší odborná škola	102	10,90
Vysoká škola - Bc.	346	36,97
Vysoká škola - Mgr.	15	1,60
celkem	936	100,00

Otázka č. 1

Která z uvedených vět nejvíce charakterizuje pojem antisemitismus?

Tab. č. 3: Znárodnění absolutních a relativních četností na otázku č. 1

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
<i>Nepřátelský, předpojatý postoj vůči Židům</i>	791	84,51
Postoj, který sympatizuje s židovským vyznáním, judaismem	27	2,88
Nadměrný strach či obavy z válečných konfliktů	18	1,92
Nevím	100	10,68
Celkem	936	100,00

Tab. č. 4: Znárodnění absolutních a relativních četností na otázku č. 1 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
<i>Nepřátelský, předpojatý postoj vůči Židům</i>	372	78,65	85	83,33	334	92,52
Postoj, který sympatizuje s židovským vyznáním, judaismem	19	4,02	3	2,94	5	1,39
Nadměrný strach či obavy z válečných konfliktů	9	1,90	3	2,94	6	1,66
Nevím	73	15,43	11	10,78	16	4,43
celkem	473	100,00	102	100,00	361	100,00

Komentář k tabulce č. 3 a 4

Za jednu z nejzákladnějších otázek z našeho dotazníku považujeme otázku, zda respondenti vědí, co znamená pojem antisemitismus. Respondenti většinou odpovídali správně, avšak výskyt špatných odpovědí nelze přehlédnout. Zarazilo nás hlavně, že téměř 11% respondentů vůbec nevědělo, co antisemitismus je. Vzhledem k tomu, že respondenti měli na výběr z variant odpovědí, jsme takovýto výskyt této odpovědi nečekaly. Výskyt této odpovědi se však snižoval se stupněm školy, což je potěšující.

Otázka č. 2

S jakými termíny pojem antisemitismus nejvíce souvisí? (Možnost více odpovědí)

Tab. č. 5: Znárodnění absolutních a relativních četností na otázku č. 2

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Rasismus	379	40,49
Neonacismus	97	10,36
Šoa	35	3,74
Rasismus, neonacismus	191	20,41
Rasismus, šoa	45	4,81
Neonacismus, šoa	8	0,85
<i>Rasismus, neonacismus, šoa</i>	29	3,10
Nevím	152	16,24
Celkem	936	100,00

Tab. č. 6: Znárodnění absolutních a relativních četností na otázku č. 2 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Rasismus	202	42,71	44	43,14	133	36,84
Neonacismus	45	9,51	12	11,76	40	11,08
Šoa	23	4,86	0	0,00	12	3,32
Rasismus, neonacismus	59	12,47	24	23,53	108	29,92
Rasismus, šoa	33	6,98	3	2,94	9	2,49
Neonacismus, šoa	2	0,42	0	0,00	6	1,66
<i>Rasismus, neonacismus, šoa</i>	2	0,42	3	2,94	24	6,65
Nevím	107	22,62	16	15,69	29	8,03
Celkem	473	100,00	102	100,00	361	100,00

Komentář k tabulce č. 5 a 6

U této otázky mohli respondenti označit více odpovědí, proto zde uvádíme tabulku variant, jak respondenti odpovídali. Nejvíce si respondenti pojem antisemitismus spojují s rasismem (40,49 %). To je samozřejmě správná odpověď, neboť rasismus jako ideologie se snaží rozlišovat a vytvářet společenskou hierarchii lidí na základě jejich biologických vlastností, tedy i rasy. Druhou nejčastější odpovědí byla kombinace rasismu a neonacismu (20,41 %). Tato odpověď je také správná, neboť neonacismus vyznává nadřazenost jedné rasy – tzv. bílé a opovrhuje jinými lidmi, obzvláště Židy. Bohužel, třetí nejčastější odpovědí bylo neví (16,24 %). Varianty odpovědí se šoa se vyskytovaly málo. Šoa je hebrejský název

pro holokaust a samotní Židé tento název preferují. Tento pojem ostatním pravděpodobně není příliš znám, proto pouze 3,10 % respondentů zvolilo variantu, kterou jsme považovaly za nejsprávnější a to kombinaci rasismus, antisemitismus a šoa.

Otázka č. 3

Napište 2 symboly pojící se s antisemitismem.

Tab. č. 7: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 3

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Správná.	117	12,50
Špatná.	819	87,50
celkem	936	100,00

Tab. č. 8: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 3 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Správná.	52	10,99	7	6,86	58	16,07
Špatná.	421	89,01	95	93,14	303	83,93
celkem	473	100	102	100	361	100

Komentář k tabulce č. 7 a 8

Tuto otázku jsme považovaly za poměrně těžkou a výsledky našemu očekávání odpovídají. Pouze 12,50 % respondentů dokázalo napsat dva správné symboly antisemitismu. Respondenti často jako symboly uváděli devítiramenný svícen, jarmulku, obřízku a další typické znaky a symboly judaismu. Mezi odpovědi, které jsme uznávaly za správné, patří např. žlutá Davidova hvězda, nápis Jude, hvězda na oblečení, svastika, koncentrační tábor.

Otázka č. 4

Napište alespoň 2 projevy antisemitismu.

Tab. č. 9: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 4

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Správná	371	39,64
Špatná	565	60,36
Celkem	936	100,00

Tab. č. 10: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 4 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Správná	135	28,54	48	47,06	188	52,08
Špatná	338	71,46	54	52,94	173	47,92
Celkem	473	100,00	102	100,00	361	100,00

Komentář k tabulce č. 9 a 10

Vzestup správných odpovědí pozorujeme u otázky týkající se projevů antisemitismu, přesto jsme očekávaly lepší výsledek. Správné dva projevy antisemitismu napsalo 39,64% respondentů. Za správné odpovědi jsme považovaly např. nenávisť, odpor, násilí, napadání, zaujatost, omezování svobody, zabavování majetku, vztek, vyvražďování a urážení vztahované proti Židům, rasismus, ghetta, koncentrační tábory, aj.

Otázka č. 5

Setkal(a) jste se někdy s pacientem židovského vyznání?

Tab. č. 11: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 5

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Ano	70	7,48
Ne	488	52,14
Nejsem si vědom/a	378	40,38
Celkem	936	100,00

Tab. č. 12: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 5 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Ano	22	4,65	10	9,71	38	10,53
Ne	251	53,07	53	51,46	185	51,25
Nejsem si vědom/a	200	42,28	40	38,83	138	38,23
Celkem	473	100,00	103	100,00	361	100,00

Komentář k tabulce č. 11 a 12

Výsledky této otázky jsou očekávatelné. Může to být pravděpodobně způsobeno tím, že Židé v České republice se nijak výrazně neodlišují od ostatních obyvatel. Není zde příliš ortodoxních a ultraortodoxních Židů, u kterých je již ze zevnějšku patrné, že jsou židovského vyznání. Je možné, že někteří při případné hospitalizaci ani nepraktikují své tradiční rituály a nijak své náboženské vyznání či původ najevo nedávají. Výskyt kladných odpovědí na tuto otázku stoupá se stupněm vzdělání respondentů. To může být způsobeno buď lepšími znalostmi o Židech, a tím pádem jejich eventuálnímu snazšímu rozpoznání, nebo také delší dobou odborné praxe, kterou již respondenti mají za sebou a tudíž větší možností se s židovským pacientem setkat.

Otázka č. 6

Setkal(a) jste se někdy s projevy antisemitismu v průběhu své odborné praxe?

Tab. č. 13: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 6

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Výjimečně	28	2,99
Opakovaně	8	0,85
Ne	746	79,70
Nevím	154	16,45
Celkem	936	100,00

Tab. č. 14: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 6 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Výjimečně	10	2,11	2	1,96	16	4,43
Opakovaně	1	0,21	4	3,92	3	0,83
Ne	372	78,65	75	73,53	299	82,83
Nevím	90	19,03	21	20,59	43	11,91
Celkem	473	100,00	102	100,00	361	100,00

Komentář k tabulce č. 13 a 14

Výsledky této otázky jsou taktéž očekávatelné. Vzhledem k tomu, že studenti mají pouze určitý počet hodin, který tráví na odborné praxi, nemusí mít příležitost setkat se s ošetřováním pacienta jiného etnika či náboženství. Přesto se 3 % respondentů s projevy antisemitismu setkává výjimečně a 0,85 % opakovaně.

Otázka č. 7

Je pro Vás jakékoliv náboženské vyznání pacienta důvodem k negativnímu přístupu k němu?

Tab. č. 15: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 7

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Ne	855	91,35
Ano	9	0,96
Záleží na tom, o jaké náboženství jde	72	7,69
Celkem	936	100,00

Tab. č. 16: Znárodnění absolutních a relativních četností na otázku č. 7 dle typu navštívované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Ne	441	93,23	92	90,20	322	89,20
Ano	4	0,85	2	1,96	3	0,83
Záleží na tom, o jaké náboženství jde	28	5,92	8	7,84	36	9,97
Celkem	473	100,00	102	100,00	361	100,00

Komentář k tabulce č. 15 a 16

Výsledky této otázky jsou dle nás potěšující. Z celkových odpovědí není náboženské vyznání pro 91,35 % respondentů důvodem k negativnímu přístupu k pacientovi. Pro necelých 8 % respondentů z celkového počtu záleží na tom, o jaké náboženství se jedná. Zajímavý vzestup této odpovědi můžeme vidět v tab. č.17, kdy její výskyt stoupá spolu se stupněm vzdělání.

Otázka č. 8

Které náboženství ve Vás vzbuzuje negativní postoje?

Tab. č. 17: Znárodnění absolutních a relativních četností na otázku č. 8

Náboženství	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Žádné	803	85,79
Buddhismus	4	0,43
Hinduismus	3	0,32
Judaismus	21	2,24
Islám	69	7,34
Radikální Islám	2	0,21
Křesťanství	4	0,43
Svědci Jehovovi	27	2,91
Děti boží	1	0,11
Satanismus	1	0,11
Jiné sekty	1	0,11
celkem	936	100,00

Komentář k tabulce č. 17

Je pozitivní, že u 82,37 % respondentů nevyvolává žádná náboženská víra negativní emoce. To je u budoucích zdravotníků podle nás důležité, neboť jejich úkolem je poskytovat kvalitní péči všem pacientům/klientům bez ohledu na náboženské vyznání. U 7,40 % respondentů vyvolává negativní emoce islám a u 2,90 % Svědci Jehovovi. Judaismus vyvolává negativní emoce u 5,70 % respondentů.

Otázka č. 9

Slyšel(a) jste někdy o posttraumatické stresové poruše?

Tab. č. 18: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 9

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Ano	578	61,75
Ne	358	38,25
Celkem	936	100,00

Tab. č. 19: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 9 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Ano	316	66,81	77	75,49	185	51,25
Ne	157	33,19	25	24,51	176	48,75
Celkem	473	100,00	102	100,00	361	100,00

Komentář k tabulce č. 18 a 19

Posttraumatická stresová porucha je aktuální téma, které se nemusí týkat pouze problematiky rasismus, holokaustu a antisemitismu. Budoucí zdravotničtí pracovníci by jistě měli vědět, co tato diagnóza znamená. Je překvapivým a pro nás znepokojivým zjištěním, že počet respondentů, kteří o ní nikdy neslyšeli, není nízký. Stejně znepokojivým zjištěním je, že nejčastěji se tato varianta odpovědi vyskytovala u respondentů studující bakalářské a magisterské studijní programy.

Otázka č. 10

Které z následujících tvrzení nejvíce charakterizuje posttraumatickou stresovou poruchu?

Tab. č. 20: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 10

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
<i>Duševní porucha vzniklá jako následek děsivé a život ohrožující situace</i>	534	92,39
Zvýšená úzkost pacienta	5	0,90
Zvýšený strach z konkrétní situace	19	3,29
Žádná odpověď není správná	2	0,32
Neumím popsat	18	3,10
celkem	578	100,00

Tab. č. 21: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 9 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
<i>Duševní porucha vzniklá jako následek děsivé a život ohrožující situace</i>	222	63,10	10	47,62	101	48,27
Zvýšená úzkost pacienta	36	10,23	1	4,76	55	26,83
Zvýšený strach z konkrétní situace	11	3,12	6	28,57	43	20,98
Žádná odpověď není správná	23	6,52	2	9,50	3	1,46
Neumím popsat	60	17,03	2	9,55	3	1,46
Celkem	352	100,00	21	100,00	205	100,00

Komentář k tabulce č. 20 a 21

Na tuto otázku odpovídali pouze respondenti, kteří na předešlou otázku č. 10 odpověděli „ANO.“ Odpovídalo tedy celkově 578 respondentů. Výsledky otázky byly překvapivé, protože úspěšnost se pohybovala na všech stupních kolem 50 %, u středních škol byla úspěšnost vyšší. Lze usuzovat, že respondenti sice o posttraumatické stresové poruše slyšeli, nicméně pouze 50 % z nich ji dokáže správně definovat.

Otázka č. 11

Myslíte si, že je antisemitismus stále aktuální téma, kterým je potřeba se zabývat?

Tab. č. 22: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 11

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Ano, je důležité o něm mluvit	398	42,52
Téma je to důležité, ale mluví se o něm až příliš	83	8,87
Ne, toto téma je již minulost	181	19,34
Nevím	274	29,27
Celkem	936	100,00

Tab. č. 23: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 11 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Ano, je důležité o něm mluvit	170	35,94	36	35,29	192	53,19
Téma je to důležité, ale mluví se o něm až příliš	37	7,82	8	7,84	38	10,53
Ne, toto téma je již minulost	99	20,93	22	21,57	60	16,62
Nevím	167	35,31	36	35,29	71	19,67
Celkem	473	100,00	102	100,00	361	100,00

Komentář k tabulce č. 22 a 23

Z výroční zprávy Židovské obce Praha i z médií je patrné, že projevy antisemitismu v České republice stoupají, zejména v internetovém prostředí. Je proto pro nás překvapivým výsledkem, že pouhých 42,52 % respondentů považuje téma antisemitismu za stále aktuální. Stejně tak poměrně výrazné číslo 19,34 %, že toto téma je již minulost. Ještě více je však zajímavý výsledek odpovědí „Nevím.“ Tu zvolilo z celkového počtu 29,27 % respondentů.

Otázka č. 12

Přicházíte do kontaktu s vtipy na téma Židé a holokaust?

Tab. č. 24: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 12

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Často	76	8,12
Občas	446	47,65
Ne	414	44,23
Celkem	936	100,00

Tab. č. 25: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 12 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Často	44	9,30	8	7,84	24	6,65
Občas	217	45,88	44	43,14	185	51,25
Ne	212	44,82	50	49,02	152	42,11
Celkem	473	100,00	102	100,00	361	100,00

Komentář k tabulce č. 24 a 25

Výsledky této otázky jsou pro nás pozitivní. Obávaly jsme se, že vtipy s židovskou tematikou jsou mezi mladými lidmi oblíbenější a rozšířenější.

Otázka č. 13

Připadají Vám vtipy na téma Židé a holokaust humorné?

Tab. č. 26: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 13

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Ano, mohou být velmi vtipné	115	12,29
Mohou být vtipné, ale považuji je za nevhodné	568	60,68
Vtipy s touto tematikou odsuzuji, humorné mi nepřipadají	253	27,03
Celkem	936	100

Tab. č. 27: Znárodnění absolutních a relativních četností na otázku č. 13 dle typu navštevované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Ano, mohou být velmi vtipné	56	11,84	8	7,84	51	14,13
Mohou být vtipné, ale považují je za nevhodné	289	61,10	66	64,71	213	59,00
Vtipy s touto tematikou odsuzují, humorné mi nepřipadají	128	27,06	28	27,45	97	26,87
Celkem	473	100	102	100	361	100

Komentář k tabulce č. 26 a 27

Výsledky této otázky jsou potěšující. Je dobré, že výrazné většině připadají vtipy na téma Židé a holokaust nevhodné, či je dokonce odsuzují.

Otázka č. 14

Na co byste se pacientů ptal(a), když byste měl(a) zjistit jejich „osobní historii“?

Pojem „osobní historie“ u většiny respondentů vyvolával otázku týkající se anamnézy pacienta, jak už jeho osobní, tak rodinné, sociální. Pouze necelá 2 % respondentů by se pacienta zeptala, které zážitky ve svém životě považuje za velmi významné, které ho ovlivnily, ať už kladně, tak záporně.

Otázka č. 15

Byly Vám v průběhu studia podány informace o specifikách (zdravotních, ošetrovatelských) péče u Židů?

Tab. č. 28: Znárodnění absolutních a relativních četností na otázku č. 15

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Ano, dostatečné informace	264	28,21
Ano, ale dle mě nedostatečné	212	22,65
Ne	460	49,15
Celkem	936	100

Tab. č. 29: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 15 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Ano, dostatečné informace	92	19,45	51	50,00	121	33,52
Ano, ale dle mě nedostatečné	95	20,08	21	20,59	96	26,59
Ne	286	60,47	30	29,41	144	39,89
Celkem	473	100	102	100	361	100

Komentář k tabulce č. 28 a 29

Žijeme v kosmopolitním světě, ve kterém se můžeme setkat s prakticky jakoukoliv vírou či národností. To klade na zdravotníky vysoké nároky, co se týká specifík péče. Multikulturní ošetrovatelství je součástí výuky na všech stupních škol. Výsledky výzkumu jsou tedy velmi překvapivé, protože pouze 28,21 % respondentů uvádí, že v rámci studia získalo dostatečné informace o specifikách péče o židovské pacienty.

Otázka č. 16

Na uvedené škále čísel ohodnořte rozsah výuky multikulturního ošetrovatelství v rámci Vašeho studia (1 = multikulturní ošetrovatelství není součástí výuky, 5 = rozsáhlá, zcela dostačující výuka) 1 – 2 – 3 – 4 – 5

Tab. č. 30: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 16

Číslo na škále	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
1	155	16,56
2	277	29,59
3	314	33,55
4	128	13,68
5	62	6,62
celkem	936	100,00

Tab. č. 31: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 16 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Číslo na škále	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
1	108	22,83	14	13,73	33	9,14
2	160	33,83	17	16,67	100	27,70
3	149	31,50	26	25,49	139	38,50
4	43	9,09	25	24,51	60	16,62
5	13	2,75	20	19,61	29	8,03
celkem	473	100,00	102	100,00	361	100,00

Komentář k tabulce č. 30 a 31

Z celkového počtu volilo nejvíce respondentů známku 3. Když se podíváme na podrobnější výsledky z jednotlivých typů škol, tak u všech stupňů převažuje více negativní hodnocení rozsahu výuky. U středních zdravotnických škol je problematika multikulturního ošetřovatelství součástí předmětu Ošetřovatelství ve 2. a 3. ročníku. Samostatný předmět Multikulturní ošetřovatelství je součástí výuky na vyšších a vysokých školách.

Otázka č. 17

Stál(a) byste o posílení výuky v oblasti multikulturního ošetřovatelství?

Tab. č. 32: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 17

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Ano	390	52,28
Ne, rozsah výuky mi naprosto vyhovuje	356	47,72
Celkem	746	100,00

Tab. č. 33: Znárodnění absolutních a relativních četností na otázku č. 17 dle typu navštevované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Ano	209	53,05	32	55,17	182	61,90
Ne, rozsah výuky mi naprosto vyhovuje	185	46,95	26	44,83	112	38,10
Celkem	394	100	58	100	294	100

Komentář k tabulce č. 32 a 33

Na tuto otázku odpovídali pouze respondenti, kteří v předešlé otázce č. 16 ohodnotili rozsah výuky multikulturního ošetrovatelství číslem 3 a méně. Jedním z cílů, výzkumných otázek a témat našeho výzkumu je kvalita výuky multikulturního ošetrovatelství. Zajímalo nás, jak s ní jsou studenti spokojeni. Z výsledků vyplynulo, že více než polovina oslovených studentů z každého typu vzdělávací instituce by uvítala zkvalitnění výuky a tento požadavek se zvyšuje se stupněm školy.

Otázka č. 18

Židovský duchovní se nazývá:

Tab. č. 34: Znárodnění absolutních a relativních četností na otázku č. 18

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Kněz	22	2,35
Rabín	745	79,59
Pastor	23	2,46
Páter	13	1,39
Nevím	133	14,21
Celkem	936	100

Tab. č. 35: Znárodnění absolutních a relativních četností na otázku č. 18 dle typu navštevované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Kněz	14	2,96	3	2,94	5	1,39
<i>Rabín</i>	331	69,98	86	84,31	328	90,86
Pastor	20	4,23	0	0,00	3	0,83
Páter	6	1,27	1	0,98	6	1,66
Nevím	102	21,56	12	11,76	19	5,26
Celkem	473	100	102	100	361	100

Komentář k tabulce č. 34 a 35

Otázku, jak se nazývá židovský duchovní, jsme považovali za velmi jednoduchou a základní. Pravděpodobně větší množství variant způsobilo, že správně odpovědělo necelých 80% respondentů. To je sice vysoké číslo, avšak u takovéto otázky jsme očekávaly vyšší. Zvláštní je 14,21 % odpovědí, kdy respondenti vůbec nevěděli správnou variantu. Je pravda, že výskyt této odpovědi se snižoval s vyšším stupněm školy, avšak vyskytl se i u respondentů z vysokých škol.

Otázka č. 19

Obřízka se u židovských chlapců:

Tab. č. 36: Znárodnění absolutních a relativních četností na otázku č. 19

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
<i>Provádí 8. den po narození</i>	616	65,81
Provádí kdykoliv po narození	93	9,94
Neprovádí	19	2,03
Nevím	208	22,22
Celkem	936	100

Tab. č. 37: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 19 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
<i>Provádí 8. den po narození</i>	279	58,99	69	67,65	268	74,24
Provádí kdykoliv	59	12,47	7	6,86	27	7,48
Neprovádí	10	2,11	5	4,90	4	1,11
Nevím	125	26,43	21	20,59	62	17,17
Celkem	473	100	102	100	361	100

Komentář k tabulce č. 36 a 37

Obřízka je známé a mnohdy diskutované téma. Je jedním ze základních symbolů a rituálu judaismu. Co ale obnáší a jak se provádí, není vždy zcela známé. To dosvědčují i výsledky otázky na dobu provedení obřízky. Z celkového počtu respondentů vědělo správnou odpověď 65,81 % respondentů a 22,22 % vůbec správnou odpověď nevědělo. Je překvapivé, že se vyskytly i odpovědi, že se obřízka neprovádí vůbec. Výskyt této varianty byl sice malý (2,03%), avšak i přesto překvapivý. Stejně tak nás překvapilo, že se tato odpověď vyskytla u všech stupňů škol.

Otázka č. 20

V jakém věku je židovské dítě považováno za dospělého a je povinno vykonávat všechna přikázání Tóry a žít podle nich?

Tab. č. 38: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 20

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
<i>Od 13 let chlapci, od 12 let dívky</i>	453	48,40
Všichni od 15 let	101	10,79
Všichni od 18 let	25	2,67
Nevím.	357	38,14
Celkem	936	100

Tab. č. 39: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 20 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
<i>Od 13 let chlapci, od 12 let dívky</i>	231	48,84	44	43,14	178	49,31
Všichni od 15 let	51	10,78	15	14,71	35	9,70
Všichni od 18 let	19	4,02	1	0,98	5	1,39
Nevím	172	36,36	42	41,18	143	39,61
Celkem	473	100	102	100	361	100

Komentář k tabulce č. 38 a 39

Otázka vnímání jedince za dospělého je pravděpodobně již velmi specifickou záležitostí judaismu. Z celkového počtu necelá polovina respondentů věděla správnou odpověď a téměř 40 % odpověď vůbec nevědělo, nezávisle na stupni školy.

Otázka č. 21

Judaismus zakazuje pohřbívání

Tab. č. 40: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 21

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
<i>Zpopelněním</i>	468	50,00
V rakvi	64	6,84
Na způsobu pohřbení nezáleží	34	3,63
Nevím	370	39,53
Celkem	936	100

Tab. č. 41: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 21 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
<i>Zpopelněním</i>	207	43,76	59	57,84	202	55,96
V rakvi	36	7,61	8	7,84	20	5,54
Na způsobu pohřbení nezáleží	22	4,65	3	2,94	9	2,49
Nevím	208	43,97	32	31,37	130	36,01
Celkem	473	100	102	100	361	100

Komentář k tabulce č. 40 a 41

Obzvláště ve zdravotnictví by vědomosti o tradicích pohřbívání měly být na náležité úrovni. Troufáme si říct, že jsou to základní informace, které student získává, pokud se vzdělává v oblasti multikulturního ošetřovatelství. Pouze přesná polovina respondentů ví, že dle pravidel judaismu se žehem nepohřbívá a téměř 40 % uvedlo odpověď nevím.

Otázka č. 22

Košer označuje

Tab. č. 42: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 22

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
<i>Souhrn povolených a nepovolených jídel</i>	533	56,94
Tradiční židovský oblek	56	5,98
Pravidla židovského odívání	48	5,13
Nádobí určené k přípravě pokrmů	18	1,92
Nevím	281	30,02
Celkem	936	100

Tab. č. 43: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 22 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
<i>Souhrn povolených a nepovolených jídel</i>	205	43,34	60	58,82	268	74,24
Tradiční židovský oblek	37	7,82	15	14,71	4	1,11
Pravidla židovského odívání	35	7,40	4	3,92	9	2,49
Nádobí určené k přípravě pokrmů	10	2,11	0	0,00	8	2,22
Nevím	186	39,32	23	22,55	72	19,94
Celkem	473	100	102	100	361	100

Komentář k tabulce č. 42 a 43

Košer je známý pojem, avšak dle našich výsledků nemá každý již tak jasno, co vlastně znamená. Více jak polovina z celkového počtu respondentů sice správný význam zná, avšak je překvapivé, jak velké procento zvolilo variantu, že neví (30,2 %). Totéž platí i u výsledků jednotlivých stupňů škol.

Otázka č. 23

Košer zakazuje:

Tab. č. 44: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 23

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
<i>Mísit složku masitou a mléčnou</i>	430	45,94
Nosit libovolné oblečení	49	5,24
Odhalovat ruce a nohy	38	4,06
Pít alkohol	73	7,80
Nevím	346	36,97
Celkem	936	100

Tab. č. 45: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 23 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
<i>Mísit složku masitou a mléčnou</i>	162	34,25	46	45,10	222	61,50
Nosit libovolné oblečení	35	7,40	8	7,84	6	1,66
Odhalovat ruce a nohy	24	5,07	7	6,86	7	1,94
Pít alkohol	39	8,25	8	7,84	26	7,20
Nevím	213	45,03	33	32,35	100	27,70
Celkem	473	100	102	100	361	100

Komentář k tabulce č. 44 a 45

Jak uvádíme u předešlé otázky, pojem košer je dle našeho názoru velmi známý, avšak ne všichni mají zcela jasno, co vlastně znamená.

Otázka č. 24

Mikve znamená:

Tab. č. 46: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 24

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Rituální svatební obřad	61	6,52
<i>Rituální koupel, kterou Židé vykonávají 1x týdně</i>	264	28,21
Tradiční pokrm	53	5,66
Jeden z židovských svátků	83	8,87
Nevím	475	50,75
Celkem	936	100

Tab. č. 47: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 24 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Rituální svatební obřad	32	6,77	9	8,82	20	5,54
<i>Rituální koupel, kterou Židé vykonávají 1x týdně</i>	107	22,62	18	17,65	139	38,50
Tradiční pokrm	27	5,71	9	8,82	17	4,71
Jeden z židovských svátků	47	9,94	11	10,78	25	6,93
Nevím	260	54,97	55	53,92	160	44,32
Celkem	473	100	102	100	361	100

Komentář k tabulce č. 46 a 47

Tuto otázku považujeme za náročnější, uznáváme, že se jedná o méně známý rituál. Dle nás je však vhodné, aby naši zdravotníci věděli o existenci takového rituálu, neboť při hospitalizaci ji Žid může chtít vykonávat a absence tohoto rituálu by mohla být vnímána velmi negativně.

Otázka č. 25

2. světová válka proběhla v Evropě v období:

Tab. č. 48: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 25

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
4. července 1941 – 5. září 1945	70	7,48
1. září 1939 – 8. května 1945	719	76,82
16. prosince 1938 – 24. ledna 1945	84	8,97
Nevím	63	6,73
Celkem	936	100

Tab. č. 49: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 25 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
4. července 1941 – 5. září 1945	37	7,82	8	7,84	25	6,93
1. září 1939 – 8. května 1945	345	72,94	78	76,47	296	81,99
16. prosince 1938 – 24. ledna 1945	44	9,30	10	9,80	30	8,31
Nevím.	47	9,94	6	5,88	10	2,77
Celkem	473	100	102	100	361	100

Komentář k tabulce č. 48 a 49

2. světová válka je nedílnou součástí výuky dějepisu již na základních školách. Z toho důvodu nás zarazilo, že zdaleka ne všichni respondenti mají jasno v době jejího trvání. Nejasnost v konkrétních dnech bychom považovaly ještě za přijatelné, avšak řada respondentů nemá jasno ani v jakém roce začala a skončila. Není to problém pouze u mladších respondentů, týká se to i studentů vysokých škol. To považujeme za důležitý ukazatel.

Otázka č. 26

Křišťálová noc je označením pro:

Tab. č. 50: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 26

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Noc, kdy začala 2. světová válka	24	2,56
Noc, kdy skončila 2. světová válka	48	5,13
<i>Rasové nepokoje zaměřené proti Židům, které proběhly v noci z 9. na 10. listopadu 1938 v Německu, Rakousku a Sudetech</i>	608	64,96
Osvobození koncentračního tábora Osvětim	41	4,38
Nevím	215	22,97
Celkem	936	100

Tab. č. 51: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 27 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
Noc, kdy začala 2. světová válka	13	2,75	2	1,96	9	2,49
Noc, kdy skončila 2. světová válka	29	6,13	5	4,90	14	3,88
<i>Rasové nepokoje zaměřené proti Židům, které proběhly v noci z 9. na 10. listopadu 1938 v Německu, Rakousku a Sudetech</i>	271	57,29	75	73,53	262	72,58
Osvobození koncentračního tábora Osvětim	26	5,50	3	2,94	12	3,32
Nevím	134	28,33	17	16,67	64	17,73
Celkem	473	100	102	100	361	100

Komentář k tabulce č. 50 a 51

Pojem Křišťálová noc je pravděpodobně mezi studenty znám méně. Většina respondentů (64,95 %) sice zvolila správnou odpověď, avšak počet těch, kteří tento pojem neznají, není zanedbatelný (22,97 %).

Otázka č. 27

Holokaust je:

Tab. č. 52: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 27

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
<i>Systematické a státem provozované pronásledování a hromadné vyvražďování Židů prováděné zejména nacistickým Německem a jeho spojenci v době 2. světové války</i>	795	84,94
Systematické a státem provozované pronásledování a hromadné vyvražďování osob jakéhokoliv náboženského vyznání	81	8,65
Pojem holokaust neexistuje	4	0,43
Nevím	56	5,98
Celkem	936	100

Tab. č. 53: Znázornění absolutních a relativních četností na otázku č. 27 dle typu navštěvované vzdělávací instituce

Odpověď	Střední škola		Vyšší odborná škola		Vysoká škola	
	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
<i>Systematické a státem provozované pronásledování a hromadné vyvražďování Židů prováděné zejména nacistickým Německem a jeho spojenci v době 2. světové války</i>	383	80,97	92	90,20	320	88,64
Systematické a státem provozované pronásledování a hromadné vyvražďování osob jakéhokoliv náboženského vyznání	42	8,88	7	6,86	32	8,86
Pojem holocaust neexistuje	2	0,42	0	0,00	2	0,55
Nevím	46	9,73	3	2,94	7	1,94
Celkem	473	100	102	100	361	100

Komentář k tabulce č. 52 a 53

Jednou ze základních otázek našeho výzkumu bylo, zda respondenti znají pojem holocaust. Výsledky dopadly poměrně dobře, většina respondentů ví, co holocaust je, avšak ne všichni mají o tomto pojmu zcela jasno. To je patrné na odpovědích, že holocaust se týká jakéhokoliv náboženského vyznání. Naopak je ale potěšující, že pouze minimální počet respondentů zvolilo variantu, že pojem holocaust neexistuje.

9.1 Vyhodnocení hypotéz

9.1.1 Hypotéza č. 1

H_0 : Nemá statisticky významný rozdíl mezi znalostmi o problematice antisemitismu mezi studenty nelékařských zdravotnických oborů na středních a vysokých školách (včetně vyšších zdravotnických škol).

H_A : Mezi znalostmi o problematice antisemitismu mezi studenty nelékařských zdravotnických oborů na středních a vysokých školách (včetně vyšších zdravotnických škol) je statisticky významný rozdíl.

Tab. č. 54: Statistické testování hypotézy č. 1

Číslo otázky	Správné odpovědi		
	SŠ	VOŠ + VŠ	rozdíl
1	78,65	90,5	11,85
2	0,42	5,83	5,41
3	10,99	14,04	3,05
4	28,54	50,97	22,43
27	80,97	88,98	8,01

\bar{x}	10,15
s^2	57,7864
s	7,601737
T	2,985645
$t_{0,95}(4)$	2,1318

$$T = \frac{\bar{x} - 0}{\frac{s}{\sqrt{n}}}$$

Hodnota testové charakteristiky T je větší než příslušný kvantil Studentova t -rozdělení, můžeme tedy na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu zamítnout. Platí H_A .

9.1.2 Hypotéza č.2

H_0 : Není statisticky významný rozdíl mezi znalostmi o problematice judaismu mezi studenty nelékařských zdravotnických oborů na středních a vysokých školách (včetně vyšších zdravotnických škol).

H_A : Mezi znalostmi o problematice judaismu mezi studenty nelékařských zdravotnických oborů na středních a vysokých školách (včetně vyšších zdravotnických škol) je statisticky významný rozdíl.

Tab. č. 55: Statistické testování hypotézy č. 2

Číslo otázky	Správné odpovědi		
	SŠ	VOŠ + VŠ	rozdíl
18	69,98	89,42	19,44
19	58,99	72,79	13,8
20	48,84	47,95	-0,89
21	43,76	56,37	12,61
22	43,34	70,84	27,5
23	34,25	57,88	23,63
24	22,62	33,91	11,29

	15,34
s^2	87,17327
s	9,336663
T	4,346931
$t_{0,95} (6)$	1,9432

Hodnota testové charakteristiky T je větší než příslušný kvantil Studentova t -rozdělení, můžeme tedy na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu zamítnout. Platí H_A .

10 Diskuze

10.1 Výzkumná otázka č. 1

Jaké jsou základní znalosti studentů nelékařských zdravotnických oborů týkající se antisemitismu, holokaustu a tradic judaismu?

Znalosti studentů nelékařských zdravotnických oborů týkající se antisemitismu, holokaustu a tradic judaismu prověřovaly dotazníkové otázky č. 1, 2, 3, 4, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27.

Znalosti studentů týkající se antisemitismu prověřovala dotazníková otázka č. 1 – 4.

Tab. č. 56: Znalosti studentů týkající se antisemitismu

otázka	studenti SŠ	studenti VOŠ a VŠ
	relativní četnost [%]	relativní četnost [%]
č.1 Která z uvedených vět nejvíce charakterizuje pojem antisemitismus?	78,65	90,5
č.2 S jakými termíny pojem antisemitismus <u>nejvíce</u> souvisí?	0,42	5,83
č.3 Napište 2 symboly pojící se s antisemitismem.	10,99	14,04
č.4 Napište alespoň 2 projevy antisemitismu.	28,54	50,97

Znalosti studentů týkající se tradic a zvyků judaismu prověřovala dotazníková otázka č. 18 – 24.

Tab. č. 57: Znalosti studentů týkající se tradic a zvyků judaismu

<i>Otázka</i>	studenti SŠ	studenti VOŠ a VŠ
	relativní četnost	relativní četnost
č.18 Židovský duchovní se nazývá	69,98%	89,42%
č.19 Obrázka se u židovských chlapců	58,99%	72,79%
č.20 V jakém věku je židovské dítě považováno za dospělého a je povinno vykonávat všechna přikázání Tóry a žít podle nich?	48,84%	47,95%
č.21 Judaismus zakazuje pohřbívání	43,76%	56,37%
č.22 Košer označuje	43,34%	70,84%
č.23 Košer zakazuje	34,25%	57,89%
č.24 Mikve znamená	22,62%	33,91%

Znalosti studentů týkající se holokaustu a 2. světové války prověřovala dotazníková otázka č. 25 - 27.

Tab. č. 58: Znalosti studentů týkající se holokaustu a 2. světové války

<i>Otázka</i>	studenti SŠ	studenti VOŠ a VŠ
	relativní četnost [%]	relativní četnost [%]
č.25 2. světová válka proběhla v Evropě v období	72,94%	80,78%
č.26 Křišťálová noc je označením pro	57,29%	72,79%
č.27 Holokaust je	80,97%	88,98%

Z výše uvedených tabulek vyplývá, že znalosti našich respondentů jsou průměrné až podprůměrné. Můžeme však sledovat vyšší úroveň znalostí u vyššího typu vzdělání respondentů (VOŠ a VŠ.)

Výzkum zaměřený na získávání informací o problematice holokaustu, mezigeneračním přenosu traumatu a výuky multikulturního přístupu se zaměřením na židovskou komunitu prováděly autorky Ralbovská a Kněžovič (2011). K porovnání s tímto výzkumem můžeme použít dotazníkové otázky č. 25, 26 a 27. Výsledky znalostních otázek o problematice holokaustu a 2. světové války jsou téměř totožné.

Autoři Ralbovská, Kněžovič a Liberko (2011) ve svém výzkumu Multikulturní přístup při umírání uvádí, že více než polovina oslovených respondentů považuje své vědomosti o základech jednotlivých náboženství za nedostatečné.

Naše výsledky můžeme porovnat také s výzkumem Bc. Jitky Egermajerové, která prováděla výzkum na téma Antisemitismus ve zdravotnictví a postoj všeobecných sester k židovským pacientům. Všeobecné sestry oproti studentům dopadly celkově lépe. Pro příklad můžeme uvést výsledky první otázky Co je antisemitismus? kde 84,94% respondentů z řad studentů odpovědělo správně, zatímco ze skupiny sester to bylo 95,94%. Výrazný rozdíl v počtu správných odpovědí bylo také v otázce, která se zabývala projevy antisemitismu, kde studenti odpovídali správně pouze v 39,64%, zatímco všeobecné sestry v 53,10%. Stejně tak dopadly všeobecné sestry i ve znalostech, týkajících se specifických judaismu. Na otázku, jak se nazývá židovský duchovní, odpovědělo ze skupiny studentů správně 75,59%, ze skupiny všeobecných sester 94,70%. Pouze na otázky, kdy se u chlapců provádí obřízka a odkdy jsou židovské děti považovány za dospělé, byly odpovědi poměrně vyrovnané. Zajímavý je výsledek otázky, kdy probíhala 2.světová válka v Evropě. Ze skupiny všeobecných sester označilo správné datum 91,15%, ze skupiny studentů 76,82%. Stejně tak výsledek otázky, co je holokaust, kdy 90,45% všeobecných sester a 84,94% studentů odpovědělo správně.

Tab. č. 59: Porovnání vědomostí o antisemitismu mezi všeobecnými sestrami a studenty nelékařských zdravotnických oborů

Otázka	všeobecné sestry	studenti
	relativní četnost [%]	relativní četnost [%]
č.1 Která z uvedených vět nejvíce charakterizuje pojem antisemitismus?	95,94%	84,51%
č.3 Napište 2 symboly pojící se s antisemitismem.	31,33%	12,50%
č.4 Napište alespoň 2 projevy antisemitismu.	53,10%	39,64%

Tab. č. 60: Porovnání vědomostí o judaismu mezi všeobecnými sestrami a studenty nelékařských zdravotnických oborů

Otázka	všeobecné sestry	studenti
	relativní četnost [%]	relativní četnost [%]
č.18 Židovský duchovní se nazývá	94,70%	79,59%
č.19 Obrázka se u židovských chlapců	64,07	65,81%
č.20 V jakém věku je židovské dítě považováno za dospělého a je povinno vykonávat všechna přikázání Tóry a žít podle nich?	48,50%	48,40%
č.21 Judaismus zakazuje pohřbívání	56,63%	50,00%
č.22 Košer označuje	79,12%	56,94%
č.23 Košer zakazuje	65,31%	45,94%
č.24 Mikve znamená	56,64%	28,21%

Tab. č. 61: Porovnání vědomostí o holokaustu mezi všeobecnými sestrami a studenty nelékařských zdravotnických oborů

Otázka	všeobecné sestry	studenti
č.25 2. světová válka proběhla v Evropě v období	91,15%	76,82%
č.26 Křišťálová noc je označením pro	74,17%	64,96%
č.27 Holokaust je	90,45%	84,94%

Z výše uvedeného vyplývá, že je by bylo třeba zlepšit znalosti studentů středních, vyšších i vysokých škol v oblasti historie a multikulturality. Pro historické události je možnost prostoru zejména v rámci předmětu dějepis na středních školách. Jako příklad rozšířené a kvalitní výuky můžeme uvést projekt „*Holokaust*“ Církevního gymnázia Plzeň, který má dlouhodobý, průřezový charakter. Jedná se o několikaměsíční sled aktivit studentů, jehož výsledek je konkrétní výstup (odborné, literární, hudební, výtvarné dílo, video, prezentace), kterou je možné použít pro další výuku studentů.

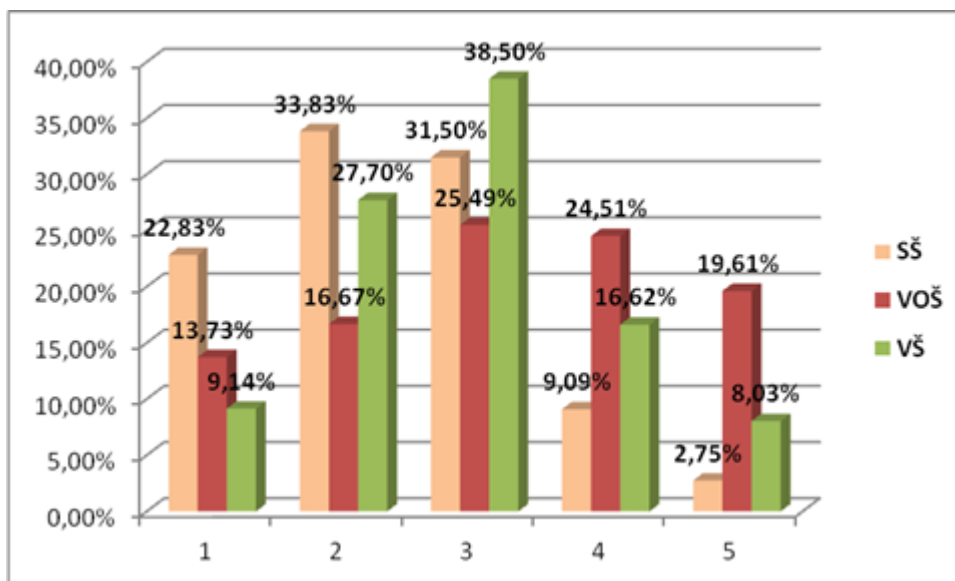
U vyšších a vysokých škol pak vidíme možnost vzdělávání v předmětu Historie ošetřovatelství. Vědomosti týkající se specifík vycházející z jednotlivých náboženství patří do předmětu Multikulturní ošetřovatelství.

10.2 Výzkumná otázka č. 2

Jak studenti nelékařských zdravotnických oborů hodnotí rozsah a kvalitu předmětu multikulturní ošetřovatelství?

Výuka multikulturního ošetřovatelství je nedílnou součástí osnov jak na středních, tak vyšších i vysokých školách. Jedním z témat naší práce bylo zjistit, jak kvalitní tato výuka je a jak ji studenti – respondenti ohodnocují.

Dle otázky č. 18 „*Na uvedené škále čísel ohodnoťte rozsah výuky multikulturního ošetřovatelství v rámci Vašeho studia.*“ Respondenti hodnotili kvalitu výuky na škále 1 – 5, stejně jako školní klasifikace. Z výsledků vyplynulo, že respondenti nejčastěji hodnotí kvalitu výuky známkou 3 a 2. Průměrná hodnota hodnocení je 2,65. Tuto známku nepovažujeme za ideální a myslíme si, že by bylo vhodné zaměřit se na oblast výuky multikulturního ošetřovatelství, například podrobněji zmapovat, co by studenti považovali za zlepšení a zkvalitnění výuky.

Obr. č. 2: Hodnocení kvality výuky multikulturního ošetrovatelství – dle stupňů škol

Zajímavé jsou výsledky sociologického průzkumu znalostí středoškoláků o Terezíně a holocaustu, který prováděl Institut Tereziánské iniciativy (2000). Výsledky tohoto výzkumu poukazují na velmi důležitý fakt, a to na vliv rodinného prostředí na znalosti studentů týkající se antisemitismu, rasismu a holocaustu a zároveň na zájem o danou problematiku. Přestože výrazně zdůrazňujeme nutnost vzdělávacích institucí posílit intervence ve zmiňované problematice, je nutné si uvědomit, že základ je dán vždy v rodině. Proto problematika holocaustu a věcí s tím souvisejících by neměla upadat v zapomnění v celé populaci.

10.3 Výzkumná otázka č. 3

Jaký typ náboženství vzbuzuje u studentů negativní postoj?

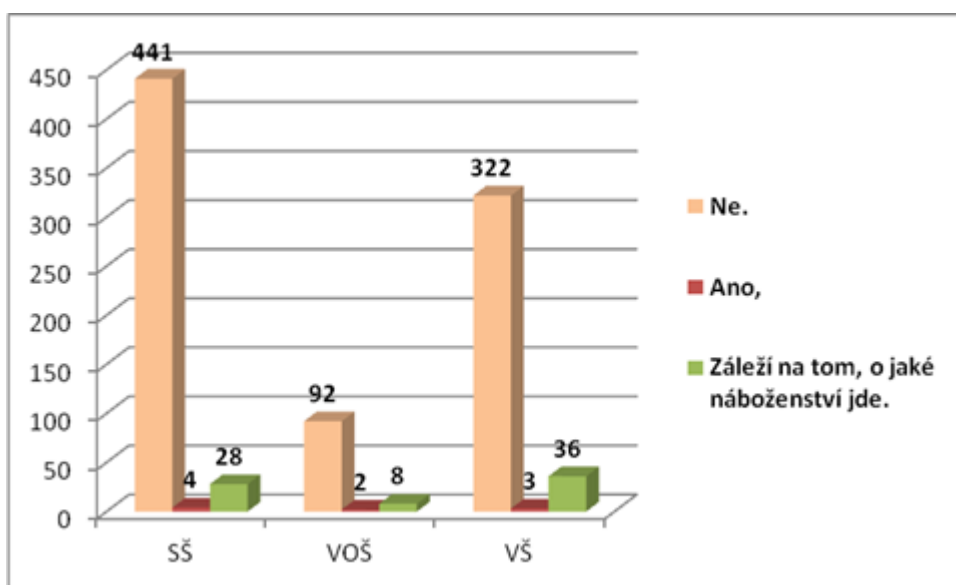
Přestože tato diplomová práce má velmi konkrétní téma a zaměření, tak jsme se zajímaly i o všeobecnější otázku, zda u respondentů vzbuzuje jakékoliv náboženství negativní emoce, postoje. Respondenti odpovídali na otázku č. 8: „*Které náboženství ve Vás vzbuzuje negativní postoje?*“

Jako vhodné porovnání můžeme použít výzkum Uričkové (2010.) Podle jejích výsledků je hlavním zdrojem problémů v péči o pacienty z různých kulturních prostředí nedostatek porozumění a tolerance. Je potěšující, že dle našeho výzkumu u většiny respondentů nevyvolává žádné náboženství negativní postoje (85,33 %). Jediným náboženstvím, které respondenti významněji označovali za negativní, byl islám (7,33 %). 2,87 % respondentů označilo také Svědky Jehovovy a 2,76 % judaismus.

Za velmi pozitivní považujeme výsledky výzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění (2013), podle kterého jsou Češi v současné době k cizincům vstřícnější než v minulých letech. Za nejpříjemnější důvod pro přijímání imigrantů je podle více než čtyř pětín Čechů studium nebo sloučení rodiny. Zhruba tři čtvrtiny dotázaných by souhlasily s přijetím cizinců v případě, kdy lidé ze zahraničí utíkají před válkou, přírodní katastrofou nebo pronásledováním z politických, náboženských či rasových důvodů.

Negativní postoj vůči nějakému náboženství považujeme za jednu věc a za druhou považujeme negativní projevy vůči němu. Člověk dle našeho názoru může mít své vnitřní postoje jakékoliv, avšak najevo by ty negativní jistě dávat neměl. To by mělo platit obzvláště ve zdravotnictví.

V našem výzkumu jsme tuto problematiku zkoumaly pomocí otázky č. 7 „*Je pro Vás jakékoliv náboženské vyznání pacienta důvodem k negativnímu přístupu k němu?*“ Zjistily jsme, že pro 91,35 % respondentů není náboženské vyznání pacienta důvodem k negativnímu přístupu k němu. U 7,69 % respondentů pak záleží na tom, o jaké náboženství jde.

Obr. č. 3: Negativní přístup k pacientovi/klientovi z důvodu náboženství – všichni respondenti

11 Závěr

Pro diplomovou práci jsme si stanovily 2 cíle. K dosažení těchto cílů jsme použily kvantitativní design výzkumu. Pro sběr dat jsme použily vlastní nestandardizovaný dotazník, který jsme distribuovaly mezi studenty nelékařských zdravotnických oborů na středních, vyšších zdravotnických školách a vysokých školách. Celkový počet získaných respondentů byl 936.

Cílem č. 1 bylo zjistit znalosti studentů nelékařských zdravotnických oborů o antisemitismu, holokaustu a specifických ošetrovatelské péče o Židy.

Výsledky výzkumu nejsou pro naše studenty příznivé. Získaná data poukazují na fakt, že znalosti našich respondentů jsou průměrné až podprůměrné.

Před zahájením výzkumu byly stanoveny 2 hypotézy, ve kterých jsme zjišťovaly, zda je mezi znalostmi studentů středních a vysokých škol (včetně škol vyšších) statisticky významný rozdíl. Pro testování jsme zvolily párový t-test. Porovnávaly jsme rozdíly správností odpovědí těchto dvou skupin, ze správných odpovědí jsme vypočetly rozdíl hodnot. Výslednou testovou charakteristiku T jsme poté porovnali s příslušným kvantilem Studentova t-rozdělení. Testovaly jsme na hladině významnosti 5 %.

Hypotéza č. 1

H_0 : Není statisticky významný rozdíl mezi znalostmi o problematice antisemitismu mezi studenty nelékařských zdravotnických oborů na středních a vysokých školách (včetně vyšších zdravotnických škol).

H_A : Mezi znalostmi o problematice antisemitismu mezi studenty nelékařských zdravotnických oborů na středních a vysokých školách (včetně vyšších zdravotnických škol) je statisticky významný rozdíl.

Hodnota testové charakteristiky T je větší než příslušný kvantil Studentova t-rozdělení, můžeme tedy na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu zamítnout. Platí H_A . Studenti vyšších a vysokých škol prokázaly vyšší znalosti ve sledované problematice.

Hypotéza č. 2

H_0 : Není statisticky významný rozdíl mezi znalostmi o problematice judaismu mezi studenty nelékařských zdravotnických oborů na středních a vysokých školách (včetně vyšších zdravotnických škol).

H_A : Mezi znalostmi o problematice judaismu mezi studenty nelékařských zdravotnických oborů na středních a vysokých školách (včetně vyšších zdravotnických škol) je statisticky významný rozdíl.

Hodnota testové charakteristiky T je větší než příslušný kvantil Studentova t-rozdělení, můžeme tedy na hladině významnosti 5 % nulovou hypotézu zamítnout. Platí H_A . Studenti vyšších a vysokých škol prokázaly vyšší znalosti ve sledované problematice.

Cílem č. 2 bylo zjistit, jak studenti hodnotí rozsah a kvalitu multikulturního ošetřovatelství, které jim současná škola nabízí.

Respondenti hodnotili rozsah výuky na škále 1 – 5, stejně jako školní klasifikace. Nejčastěji respondenti hodnotili kvalitu výuky známkou 3 a 2. Průměrná hodnota hodnocení je 2,65. Tuto známku považujeme za nedostatečnou a dle našeho názoru je třeba rozsah a systém výuky multikulturního ošetřovatelství nutné zefektivnit.

Respondenti, kteří rozsah výuky multikulturního ošetřovatelství ohodnotili číslem 3 a méně, se vyjadřovali k tomu, zda by uvítali posílení výuky Multikulturního ošetřovatelství. Z výsledků vyplynulo, že více než polovina oslovených studentů z každého typu vzdělávací instituce by uvítala zkvalitnění výuky. Tento požadavek se zvyšoval se stupněm školy.

11.1 Další výzkumná zjištění

- 1) 7,5 % respondentů má praktickou zkušenost s pacientem židovského vyznání. Jedná se především o respondenty z hlavního města Prahy a Středočeského kraje.
- 2) Pouze 3 % respondentů se setkala s projevy antisemitismu v průběhu své odborné praxe.
- 3) Pro 91 % respondentů není náboženské vyznání pacienta důvodem k negativnímu přístupu k pacientovi.
- 4) 2/3 respondentů znají a správně definují posttraumatickou stresovou poruchu.
- 5) Pro 42,50 % respondentů je antisemitismus stále aktuální téma, o kterém je nutné dále hovořit.

- 6) 55 % respondentů přichází do kontaktu s vtipy na téma Židé a holokaust. Z celkového počtu respondentů uvádí 13 %, že tyto vtipy jsou velmi humorné. Ostatním připadají nevhodné a odsuzují je.
- 7) Z výzkumu je patrná absolutní neznalost respondentů pojmu „osobní historie“.

11.2 Doporučení pro praxi, vize do budoucnosti

1) Úloha vzdělávacích institucí

Na základě výsledků z provedeného výzkumu jsme si pro naši další práci stanovily tyto cíle:

- Prohloubit znalosti studentů o tématu holokaust.
- Vést studenty k pochopení předpokladů, příčin a důsledků této tragédie z dějin 20. století.
- Přiblížit studentům pojmy antisemitismus, rasismus, nacismus, neonacismus a extremismus.
- Vést studenty k úctě k obětem holokaustu a totalitních režimů.
- Vést studenty k toleranci k lidem, pacientům/ klientům odlišného etnika, kultury a náboženství.
- Prohloubit znalosti studentů o specifických péče a přístupu k pacientům/klientům odlišného etnika a náboženství.
- Prohloubit znalosti studentů o existenci posttraumatické stresové poruchy a jejím transgeneračním rozměru.
- Přiblížit studentům zdravotnickou a ošetrovatelskou péči v ghettu Terezín.

V rámci vzdělávání budoucích nelékařských zdravotnických pracovníků vnímáme prostor pro naplnění našich cílů pro další práci v rámci těchto předmětů:

- Ve výuce na středních zdravotnických školách jsou to tyto předměty: Základy společenských věd, sociální disciplín. Doporučujeme také fakultativní exkurzi studentů v ghettu Terezín.
- Ve výuce vyšších a vysokých zdravotnických škol jsou to tyto předměty: Teorie ošetrovatelství, Multikulturní ošetrovatelství, Historie ošetrovatelství, Psychiatrie, Zdravotnická psychologie, Etika a Filosofie. U této věkové skupiny doporučujeme fakultativní exkurzi studentů v koncentračním táboře Osvětim – Birkenou.

Výuku doporučujeme obohatit o dobové filmy, rozhovory s pamětníky (dokumenty nebo beseda s přeživším, event. jeho rodinou) a práci s literaturou. Za ideální považujeme navázat (zejména u středoškolské úrovně vzdělávání) spolupráci s Památníkem Terezín, který se specializuje na vzdělávací aktivity pro studenty, ale také pro učitele.

2. Úloha rodiny

- Vést děti k rasové a náboženské toleranci.
- Systematicky pracovat na zvyšování historické a všeobecné gramotnosti dětí.
- Podporovat mezigenerační soužití – úcta ke stáří a k životu.
- Učit děti být odpovědný za své chování, a svým chováním konat ve prospěch druhých lidí.

12 Použitá literatura

1. BAUER, Jehuda. *Úvahy o holocaustu*. 1.vyd. Praha: Academia, 2009, 319 s. ISBN 978-80-200-1739-0.
2. BAUMANN, Arnulf H. *Co by měl každý vědět o židovství*. 1.vyd. Praha: Kalich, 2000, 201 s. ISBN 80-7017-205-3.
3. BLAHA, Josef. *Židovské myšlení jako inspirace nejen pro křesťany, texty, komentáře, osobnosti*. 1.vyd. Brno: Marek Konečný, 2008, 232 s. ISBN 978-80-903860-0-6.
4. DE VRIES, Simon Philip. *Židovské obřady a symboly*. 1.vyd. Praha: Vyšehrad, 2009, 299 s. ISBN 978-80-7021-963-8.
5. DIVECKÝ, Jan. *Příběhy Tóry, patnáct biblických zamyšlení*. 1.vyd. Praha: nakl. P3K, 2005, 142 s. ISBN 80-903584-1-1.
6. DIVECKÝ, Jan. *Židovské svátky, kalendářem od Pesachu do Purimu*. 1.vyd. Praha: nakl. P3K, 2005, 75 s. ISBN 80-903584-3-8.
7. FINKELSTEIN, Norman G. *Průmysl holocaustu*. 1.vyd. Praha: nakl. Dokořán s.r.o, 2006, 151 s. ISBN 80-7363-068-0.
8. FISHBANE, Michael A. *Judaismus, zjevení a tradice*. 3.vyd. Praha: Prostor s.r.o, 2003, 192 s. ISBN 80-7260-086-9.
9. FORTA, Arye. *Judaism: Examining religions*. ilustrované vydání, přepracované vydání. Oxford: Heinemann, 1995, 160 s. ISBN 978-043-5303-211.
10. HEITLINGEROVÁ, Alena. *Ve stínu holocaustu a komunismu*. 1.vyd. Praha: G plus G s.r.o, 2007, 274 s. ISBN 978-80-86103-97-6.
11. IVANOVÁ, Kateřina, ŠPIRUDOVÁ, Lenka a KUTNOHORSKÁ, Jana. *Multikulturní ošetrovatelství I*. 1.vyd. Praha: Grada, 2005, 245 s. ISBN 80-247-1212-1.
12. KUTNOHORSKÁ, Jana. *Multikulturní ošetrovatelství pro praxi*. 1.vyd. Praha: Grada, 2013, 160 s. ISBN 978-802-4744-131.
13. LAQUEUR, Walter. *Mění se tvář antisemitismu, od starověku do dnešních dnů*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny s.r.o, 2007, 216 s. ISBN 978-80-7106-927-0.
14. LIPSTADTOVÁ, Deborah e. *Popírání holocaustu*. 1.vyd. Praha a Litomyšl: nakl. Ladislav Horáček – Paseka a C.A.T. International s.r.o, 2001, 349 s. ISBN 80-7185-402-6.

15. MAŘÍKOVÁ, Hana, Miloslav PETRUSEK a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník: I. svazek. A-O*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1996, 747 s. ISBN 80-718-4164-1.
16. MESSADIÉ, Gerald. *Obecné dějiny antisemitismu, od starověku po dvacáté století*. 1.vyd. Praha: Práh, 2000, 317 s. ISBN 80-7252-038-5.
17. NEWMAN, Ja'akov and Gavri'el SIVAN. *Judaismus od A do Z*. 1.vyd. Praha: Sefer s.r.o, 1998, 285 s. ISBN 80-900895-3-4.
18. POTOK, Chaim. *Putování, dějiny Židů*. 1.vyd. Praha: Argo, 2002, 450 s. ISBN 80-7203-425-1.
19. SADEK, Vladimír, ŠEDINOVÁ, Jiřina, KÁRNÝ, Miroslav, FRANKOVÁ, Anita, PAVLÁT, Leo, PUTÍK, Alexandr a FIEDLER, Jiří. *Židé – dějiny a kultura*. 1.vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1997, 144 s. ISBN 80-85608-17-0.
20. SPIEGEL, Paul. *Kdo jsou Židé?* 1.vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu Barrister & Principal, 2007, 228 s. ISBN 978-80-87029-07-7.
21. STERN, Marc. *Svátky v životě Židů*. 1.vyd. Praha: Vyšehrad, 2002, 247 s. ISBN 80-7021-551-8.
22. ŠPIRUDOVÁ, Lenka a kol. *Multikulturní ošetřovatelství II*. 1.vyd. Praha: Grada, 2005, 252 s. ISBN 80-247-12-13-X.
23. TÓTHOVÁ, Valérie. *Kulturně kompetentní péče u vybraných minoritních skupin*. Praha: Triton, 2013. ISBN: 978-80-7387-645-6.

Internetové zdroje

24. Definice holokaustu. In: *Židovské muzeum v Praze* [online]. 2014 [cit.2014-02-05]. Dostupné z: www.jewishmuseum.cz/cz/czfag.htm
25. Počet Židů. In: *Federace židovských obcí v ČR* [online]. 2010 [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: www.fzo.cz/o-nas/statistika
26. Pracovní definice antisemitismu. In: *European Forum on Antisemitism* [online]. 2012 [cit. 2014-02-02]. Dostupné z <http://www.european-forum-on-antisemitism.org/working-definition-of-antisemitism/cestina-czech/>
27. Statistika – počet Židů. In: *Federace židovských obcí v ČR* [online]. 2010 [cit.2014-02-02]. Dostupné z: www.fzo.cz/o-nas/statistika/

28. Výroční zpráva o projevech antisemitismu v České republice za rok 2012. In: *Židovská obec v Praze* [online]. 2013 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: http://www.kehilaprag.cz/index.php?option=com_docman&Itemid=276&lang=cs
29. RALBOVSKÁ, Rebeka a Renata KNEZOVIC. Vplyv prežitého alebo preneseného násilia na život obetí holokaustu. *Testimonia theologica* [online]. 2012, roč. 6, č. 1 [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: http://www.fevth.uniba.sk/fileadmin/user_upload/admin/testimonia_theologica/2012/TT_2012-1_RALBOVSKA_KNEZOVIC_Vplyv_preziteho_alebo_preneseneho_nasilia_na_zivot_u_obeti_Holokuastu.pdf
30. Holokaust. In: *Holocaust.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-02-01]. Dostupné z: http://www.holocaust.cz/cz/history/antisemitism/present/holocaust_denial

13 Přílohy

Příloha A *Dotazník*

Dotazník
Antisemitismus ve zdravotnictví a postoj studentů nelékařských
zdravotnických oborů

Dobrý den,
jmenuji se Julie Caldová a studuji magisterský obor Ošetřovatelství ve vybraných klinických oborech na Univerzitě Pardubice. Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila Antisemitismus ve zdravotnictví a postoj studentů nelékařských zdravotnických oborů. Z toho důvodu se obracím na Vás, studenty, s prosbou o anonymní vyplnění mého dotazníku. Prosím Vás o pravdivé a upřímné vyplnění dotazníku dle sebe a svých názorů. Vážím si Vašeho času a ochotu.

Bc. Julie Caldová
PhDr. Kateřina Čermáková, DiS. – Fakulta zdravotnických studií, Univerzita Pardubice.

Vedoucí diplomové práce

Zatrhněte 1 odpověď, pokud není uvedeno jinak.

1) Která z uvedených vět nejvíce charakterizuje pojem antisemitismus?

- Nepřátelský, předpojatý postoj vůči Židům.
- Postoj, který sympatizuje s židovským vyznáním, Judaismem.
- Nadměrný strach či obavy z válečných konfliktů.
- Nevím.

2) S jakými termíny pojem antisemitismus velmi úzce souvisí? (můžete označit více variant)

- Rasismus.
- Neonacismus.
- Šoa.
- Nevím.

3) Napište 2 symboly pojící se s antisemitismem.

.....

4) Napište alespoň 2 projevy antisemitismu.

.....
.....
.....

5) Setkal(a) jste se někdy s pacientem židovského vyznání?

- Ano.

-
- Ne.
- Nejsem si vědom/a.

6) Setkal(a) jste se někdy s projevy antisemitismu v průběhu své odborné praxe?

- Ano.
 - Výjimečně.
 - Opakované.
- Ne.
- Nevím.

7) Je pro Vás jakékoliv náboženské vyznání pacienta důvodem k negativnímu přístupu k němu?

- Ne.
- Ano.
- Záleží na tom, o jaké náboženství jde.

Na tuto otázku odpoví pouze ti, kteří v předchozí otázce (č.7) odpověděli ANO nebo Záleží na tom, o jaké náboženství jde.

8) Které náboženství ve Vás vzbuzuje negativní postoje?

-

Na uvedené škále čísel vyjádřete svůj negativní postoj k Vámi uvedenému náboženství (1 znamená žádný negativní postoj, 5 nejvíce negativní postoj)

1 – 2 – 3 – 4 - 5

9) Slyšel(a) jste někdy o posttraumatické stresové poruše?

- Ano.
- Ne.

Na tuto otázku odpoví pouze ti, kteří v otázce č.10 uvedli ANO.

10) Které z následujících tvrzení nejvíce charakterizuje posttraumatickou stresovou poruchu?

- Duševní porucha vzniklá jako následek děsivé a život ohrožující situace.
- Zvýšená úzkost pacienta.
- Zvýšený strach z konkrétní situace.
- Žádná odpověď není správná.
- Neumím popsat.

11) Myslíte si, že je antisemitismus stále aktuální téma, kterým je potřeba se zabývat?

- Ano, je důležité o něm mluvit.
- Téma je to důležité, ale mluví se o něm až příliš.
- Ne, toto téma je již minulost.

- Nevím.

12) Přicházíte do kontaktu s vtipy na téma Židé a holocaust?

- Často.
- Občas.
- Ne.

13) Připadají Vám vtipy na téma Židé a holocaust humorné?

- Ano, mohou být velmi vtipné.
- Mohou být vtipné, ale považuji je za nevhodné.
- Vtipy s touto tematikou odsuzuji, humorné mi nepřipadají.

14) Na co byste se pacientů ptal(a), když byste měl(a) zjistit jejich „osobní historii“?

.....
.....
.....

15) Byly Vám v průběhu studia podány informace o specifikách (zdravotních, ošetrovatelských) péče u Židů?

- Ano, dostatečné informace.
- Ano, ale dle mě nedostatečné.
- Ne.

16) Na uvedené škále čísel ohodnoťte rozsah výuky multikulturního ošetrovatelství v rámci Vašeho studia

(1 = multikulturní ošetrovatelství není součástí výuky, 5 = rozsáhlá, zcela dostačující výuka)

1 – 2 – 3 – 4 - 5

Na tuto otázku odpoví pouze Ti, kteří v otázce č. 18 ohodnotili rozsah výuky číslem 3 a méně.

17) Stál(a) byste o posílení výuky v oblasti multikulturního ošetrovatelství?

- Ano.
- Ne, rozsah výuky mi naprosto vyhovuje.

18) Židovský duchovní se nazývá:

- Kněz.
- Rabín.
- Pastor.
- Páter.
- Nevím.

19) Obřízka se u židovských chlapců:

- Provádí 8. den po narození.
- Provádí kdykoliv.
- Neprovádí.
- Nevím.

20) V jakém věku je židovské dítě považováno za dospělého a je povinno vykonávat všechna přikázání Tóry a žít podle nich?

- Od 13 let chlapci, od 12 let dívky.
- Všichni od 15 let.
- Všichni od 18 let.
- Nevím.

21) Judaismus zakazuje pohřbívání

- Zpopelněním.
- V rakvi.
- Na způsobu pohřbení nezáleží.
- Nevím.

22) Košer označuje

- Souhrn povolených a nepovolených jídel.
- Tradiční židovský oblek.
- Pravidla židovského odívání.
- Nádobí určené k přípravě pokrmů.
- Nevím.

23) Košer zakazuje:

- Mísit složku masitou a mléčnou.
- Nosit libovolné oblečení.
- Odhalovat ruce a nohy.
- Pít alkohol.
- Nevím.

24) Mikve znamená:

- Rituální svatební obřad.
- Rituální koupel, kterou Židé vykonávají 1x týdně
- Tradiční pokrm.
- Jeden z židovských svátků.
- Nevím.

25) 2. světová válka proběhla v Evropě v období:

- 4. července 1941 – 5. září 1945
- 1. září 1939 – 8. května 1945
- 16. prosince 1938 – 24. ledna 1945
- Nevím

26) Křišťálová noc je označením pro:

- Noc, kdy začala 2. světová válka.
- Noc, kdy skončila 2. světová válka.
- Rasové nepokoje zaměřené proti Židům, které proběhly v noci z 9. na 10. listopadu 1938 v Německu, Rakousku a Sudetech.
- Osvobození koncentračního tábora Osvětim.
- Nevím.

27) Holokaust je:

- Systematické a státem provozované pronásledování a hromadné vyvražďování Židů prováděné zejména nacistickým Německem a jeho spojenci v době 2. světové války.
- Systematické a státem provozované pronásledování a hromadné vyvražďování osob jakéhokoliv náboženského vyznání.
- Pojem holokaust neexistuje.
- Nevím.

A. Studuji: (zaškrtněte typ školy a dopište ročník)

- VŠ – Bc.
Mgr.
- SŠ
- VOŠ

B. Pohlaví:

- Žena
- Muž

C. Věk:

-

D. Kraj:

-